

KODEKS POSTĘPOWANIA W SPRAWACH O WYKROCZENIA

Komentarz

redakcja naukowa Maciej Rogalski

Andrzej Kiełtyka, Joanna Paśkiewicz
Maciej Rogalski, Andrzej Ważny

KOMENTARZE

WYDANIE **2**

KODEKS POSTĘPOWANIA W SPRAWACH O WYKROCZENIA

Komentarz

redakcja naukowa Maciej Rogalski

Andrzej Kieltyka, Joanna Paśkiewicz
Maciej Rogalski, Andrzej Ważny

KOMENTARZE

WYDANIE **2**

Stan prawny na 15 stycznia 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Piotr Sowiński, prof. UR

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Joanna Ośka

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne artykuły opracowali:

Andrzej Kiełtyka: art. 17–31, art. 39–53

Joanna Paśkiewicz: art. 57–88, 103–113, 117–121,

przepisy wprowadzające art. 1–14

Maciej Rogalski: art. 1–8, art. 32–38, art. 89–102a

Andrzej Ważny: art. 9–16, art. 54–56a, art. 114–116c

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8246-987-5

2. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	13
Przedmowa	17
Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 457 ze zm.)	19
DZIAŁ I. Zasady ogólne	21
Art. 1. [Zakres obowiązywania]	23
Art. 2. [Rodzaje postępowań]	29
Art. 3. [Sygnalizacja]	35
Art. 4. [Prawo do obrony]	37
Art. 5. [Przesłanki procesu]	44
Art. 6. [Ściganie na żądanie pokrzywdzonego]	79
Art. 7. [Obowiązki Policji i innych organów procesowych]	85
Art. 8. [Stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego]	87
DZIAŁ II. Sąd	107
Rozdział 1. Właściwość i skład sądu	107
Art. 9. [Właściwość sądu rejonowego]	107
Art. 10. [Właściwość sądów wojskowych]	113
Art. 11. [Właściwość miejscowa sądu]	121
Art. 12. [Spory o właściwość]	128
Art. 13. [Skład sądu]	130

Art. 14.	[Sąd odwoławczy]	132
Art. 15.	[Właściwość sądu apelacyjnego i Sądu Najwyższego]	137
Rozdział 2. Wyłączenie sędziego		140
Art. 16.	[Wyłączenie sędziego]	140
DZIAŁ III. Strony, obrońcy i pełnomocnicy		150
Rozdział 3. Oskarżyciel publiczny		151
Art. 17.	[Oskarżyciele]	151
Art. 18.	[Prokurator]	172
Art. 18a.	[Udział oskarżyciela publicznego na rozprawie]	179
Art. 19.	[Wyłączenie oskarżyciela publicznego]	180
Rozdział 4. Obwiniony i jego obrońca		183
Art. 20.	[Obwiniony]	183
Art. 21.	[Obrońca obligatoryjna]	189
Art. 22.	[Obrońca z urzędu]	195
Art. 23.	[Wyznaczenie obrońcy z urzędu]	198
Art. 24.	[Adwokat i radca prawny]	200
Rozdział 5. Pokrzywdzony, oskarżyciel posiłkowy i pełnomocnicy		205
Art. 25.	[Pokrzywdzony. Oskarżyciel posiłkowy]	205
Art. 26.	[Oskarżyciel posiłkowy uboczny]	210
Art. 27.	[Wniosek pokrzywdzonego o ukaranie]	214
Art. 28.	[Odstąpienie oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia]	219
Art. 29.	[Niestawiennictwo pokrzywdzonego i oskarżyciela posiłkowego]	220
Art. 30.	[Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego]	222
Art. 31.	[Śmierć oskarżyciela posiłkowego]	224
Dział IV. Czynności procesowe		227
Art. 32.	[Rodzaje rozstrzygnięć]	229
Art. 33.	[Uczestnictwo stron w posiedzeniu]	235
Art. 34.	[Podstawa orzeczenia]	237
Art. 35.	[Uzasadnienie wyroku]	238
Art. 36.	[Uzasadnienie postanowienia i zarządzenia]	243
Art. 37.	[Protokół]	247

Art. 37a.	[Delegacja ustawowa]	257
Art. 37b.	[Zapis dźwięku lub obrazu]	258
Art. 38.	[Odesłanie do przepisów Kodeksu postępowania karnego]	261
DZIAŁ V. Dowody		278
Rozdział 6. Przepisy ogólne		282
Art. 39.	[Przeprowadzanie dowodów na wniosek i z urzędu]	282
Art. 40.	[Oświadczenia na piśmie]	302
Rozdział 7. Przeprowadzanie poszczególnych dowodów.		
Przeszukanie		304
Art. 41.	[Zeznania świadka]	304
Art. 42.	[Biegli]	323
Art. 43.	[Oględziny. Eksperyment procesowy]	330
Art. 44.	[Przeszukanie]	335
DZIAŁ VI. Środki przymusu		349
Rozdział 8. Zatrzymanie		351
Art. 45.	[Podstawy zatrzymania]	351
Art. 46.	[Postępowanie wobec zatrzymanego. Prawa zatrzymanego]	356
Art. 47.	[Zażalenie na zatrzymanie]	362
Rozdział 9. Zabezpieczenie i zajęcie przedmiotów		364
Art. 48.	[Zabezpieczenie i tymczasowe zajęcie przedmiotów]	364
Rozdział 10. Kary porządkowe i pozostałe środki przymusu		371
Art. 49.	[Kary porządkowe]	371
Art. 50.	[Przymusowe doprowadzenie. Odebranie przedmiotu]	378
Art. 51.	[Organy uprawnione do stosowania i uchylania środków przymusu]	379
Art. 52.	[uchylony]	381
Art. 53.	[Ustalenie miejsca pobytu]	382
DZIAŁ VII. Czynności wyjaśniające		384
Art. 54.	[Cel i tryb przeprowadzenia czynności wyjaśniających]	384

Art. 55.	[Uzupełnienie czynności wyjaśniających i termin ich przeprowadzenia]	398
Art. 56.	[Organy uprawnione do przeprowadzenia czynności wyjaśniających]	400
Art. 56a.	[Zażalenie na niewniesienie wniosku o ukaranie]	405
DZIAŁ VIII. Postępowanie zwyczajne		407
Rozdział 11. Wszczęcie postępowania.		
Orzekanie przed rozprawą		408
Art. 57.	[Wniosek o ukaranie]	408
Art. 58.	[Wniosek o skazanie bez rozprawy]	417
Art. 59.	[Wymogi formalne wniosku; wszczęcie, odmowa wszczęcia postępowania]	423
Art. 60.	[Posiedzenie przed rozprawą]	426
Art. 61.	[Odmowa wszczęcia postępowania – niecelowość orzekania]	430
Art. 62.	[Przeszkody procesowe]	434
Art. 63.	[Rozpoznanie wniosku oskarżyciela publicznego o skazanie bez rozprawy]	436
Art. 64.	[Rozpoznanie wniosku obwinionego o skazanie bez rozprawy]	439
Rozdział 12. Przygotowanie do rozprawy		443
Art. 65.	[Zawiadomienia i wezwania]	443
Art. 66.	[Zawiadamianie osób objętych immunitetem]	446
Art. 67.	[Zawiadomienia stron]	449
Art. 68.	[Pomoc prawna]	453
Art. 69.	[Odesłania]	455
Rozdział 13. Rozprawa		461
Art. 70.	[Jawność rozprawy, wyjątki]	461
Art. 71.	[Rozpoczęcie rozprawy. Skutki niestawiennictwa]	464
Art. 72.	[Przewód sądowy – rozpoczęcie]	469
Art. 73.	[Skazanie bez przeprowadzenia rozprawy]	471
Art. 74.	[Odczytywanie wyjaśnień]	475
Art. 75.	[Odczytywanie zeznań świadków]	478
Art. 75a.	[Odtworzenie wyjaśnień lub zeznań]	480
Art. 76.	[Odczytywanie innych protokołów i dokumentów]	481

Art. 77.	[Przesłuchanie na rozprawie]	483
Art. 78.	[Wypowiedzenie obrony]	483
Art. 79.	[Przerwa i odroczenie rozprawy]	485
Art. 80.	[Prowadzenie rozprawy odroczonej lub przerwanej]	487
Art. 81.	[Odesłanie]	488
Art. 82.	[Wydanie wyroku. Natychmiastowa wykonalność]	494
Art. 83.	[Umorzenie postępowania]	509
Art. 84.	[Uzupełnienie wyroku]	510
Rozdział 14. Postępowanie w sprawach osób podlegających orzecznictwu sądów wojskowych		512
Art. 85.	[Wniosek. Właściwe organy wojskowe, ich uprawnienia i obowiązki]	513
Art. 86.	[Zawiadomienie o wykroczeniu]	517
Art. 86a.	[Żądanie ścigania wykroczenia]	518
Art. 87.	[Odmowa wszczęcia, umorzenie postępowania]	520
Art. 88.	[Oskarżyciel posiłkowy]	522
DZIAŁ IX. Postępowania szczególne		524
Rozdział 15. Postępowanie przyspieszone		525
Art. 89.	[Odesłanie do przepisów o postępowaniu zwyczajnym]	525
Art. 90.	[Przesłanki podmiotowe stosowania postępowania przyspieszonego]	526
Art. 91.	[Ujęcie sprawcy i doprowadzenie go do sądu]	530
Art. 92.	[Odrębności postępowania przyspieszonego] ...	534
Art. 92a.	[Odpowiednie stosowanie przepisów w postępowaniu przyspieszonym]	539
Rozdział 16. Postępowanie nakazowe		542
Art. 93.	[Przesłanki i tryb wydania wyroku nakazowego]	542
Art. 94.	[Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego. Prawomocność wyroku nakazowego]	545
Rozdział 17. Postępowanie mandatowe		549
Art. 95.	[Organy postępowania mandatowego]	549

Art. 96.	[Wysokość grzywny. Przestanki ujemne nałożenia grzywny]	558
Art. 97.	[Przestanki nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego]	565
Art. 98.	[Rodzaje mandatów karnych]	569
Art. 99.	[Skutki prawne odmowy przyjęcia mandatu karnego]	573
Art. 100.	[Ściąganie grzywny]	575
Art. 101.	[Uchylenie prawomocnego mandatu karnego]	579
Art. 102.	[Nadzór nad postępowaniem mandatowym] . . .	585
Art. 102a.	[Zlecenie płatnicze w formie dokumentu elektronicznego]	587
DZIAŁ X. Środki odwoławcze		588
Art. 103.	[Apelacja. Zażalenie. Sprzeciw]	589
Art. 104.	[Bezwzględne przyczyny odwoławcze]	596
Art. 105.	[Wniesienie apelacji]	600
Art. 106.	[Udział stron]	604
Art. 106a.	[Postępowanie dowodowe]	608
Art. 107.	[Uzasadnienie wyroku]	609
Art. 108.	[Wniesienie zażalenia]	613
Art. 109.	[Odesłania]	615
DZIAŁ XI. Nadzwyczajne środki zaskarżenia		635
Rozdział 18. Kasacja		636
Art. 110.	[Podmiot uprawniony]	636
Art. 111.	[Podstawy kasacji]	640
Art. 112.	[Odesłania]	642
Rozdział 19. Wznowienie postępowania		650
Art. 113.	[Odesłanie. Ogólne zasady wznowienia]	650
DZIAŁ XII. Postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia		665
Rozdział 20. Odszkodowanie za niesłuszne ukaranie lub zatrzymanie		666
Art. 114.	[Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, ukaranie i zatrzymanie]	666

Art. 115.	[Dochodzenie roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie]	673
Art. 116.	[Recepcja przepisów Kodeksu postępowania karnego]	676
DZIAŁ XIIA. Postępowanie w sprawach ze stosunków międzynarodowych 678		
Rozdział 20a. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub mającego na celu zabezpieczenie mienia oraz wykonanie orzeczenia sądu lub innego organu państwa członkowskiego Unii Europejskiej o zatrzymaniu dowodów lub mającego na celu zabezpieczenie mienia 679		
Art. 116a.	[Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub mającego na celu zabezpieczenie mienia]	680
Rozdział 20b. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie grzywny, środków karnych w postaci nawiązki lub obowiązku naprawienia szkody lub też orzeczenia zasądzającego koszty postępowania oraz wykonanie orzeczenia sądu lub innego organu państwa członkowskiego Unii Europejskiej o karach o charakterze pieniężnym 685		
Art. 116b.	[Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie grzywny lub środków karnych]	686
Rozdział 20c. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przeprowadzenie dowodu na podstawie europejskiego nakazu dochodzeniowego oraz wykonanie europejskiego nakazu dochodzeniowego wydanego w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej 692		
Art. 116c.	[Europejski nakaz dochodzeniowy – odesłanie]	692
DZIAŁ XIII. Koszty postępowania 694		
Art. 117.	[Tymczasowe pokrycie]	694

Art. 118.	[Zryczałtowane wydatki]	696
Art. 119.	[Koszty postępowania]	698
Art. 120.	[Zażalenie na postanowienie]	702
Art. 121.	[Odesłanie]	703

**Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Przepisy wprowadzające
Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia**

(Dz.U. Nr 106, poz. 1149 ze zm.)	711
--	-----

Rozdział 1. Przepisy ogólne 713

Art. 1.	[Wejście w życie]	713
Art. 2.	[Derogacja]	713
Art. 3.	[Odpowiednie stosowanie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia]	715
Art. 4.	[Wynagrodzenie radców kolegów; mianowanie na asesora]	717

Rozdział 2. Zmiany w przepisach obowiązujących 719

Art. 5.	[Zmiany w ustawach]	719
---------	---------------------------	-----

Rozdział 3. Przepisy przejściowe i końcowe 726

Art. 6.	[Odesłanie]	726
Art. 7.	[Odesłanie]	728
Art. 8.	[Wnioski o uchylenie rozstrzygnięcia kolegium i o stwierdzenie jego nieważności]	728
Art. 9.	[Właściwość sądów wojskowych]	729
Art. 10.	[Skuteczność czynności procesowych]	730
Art. 11.	[Wykroczenia funkcjonariuszy]	731
Art. 12.	[Pozostawienie w mocy przepisów wykonawczych]	731
Art. 13.	[Prymat nowego kodeksu]	731
Art. 14.	[Wejście w życie ustawy]	732

Bibliografia	733
---------------------------	-----

Skorowidz przedmiotowy	743
-------------------------------------	-----

Wykaz skrótów

Źródła prawa

- d.k.p.s.w.** – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 12, poz. 116 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2021 r. poz. 2345 ze zm.)
- k.k.s.** – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.)
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
- k.p.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)
- k.p.s.w.** – ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2021 r. poz. 457 ze zm.)
- k.w.** – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2021 r. poz. 2008 ze zm.)

- p.e.a.** – ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2020 r. poz. 1427 ze zm.)
- p.p.s.a.** – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2019 r. poz. 2325 ze zm.)
- p.u.s.p.** – ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072)
- p.w.k.p.s.w.** – ustawa z 24.08.2001 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 106, poz. 1149 ze zm.)
- p.z.i.r.p.** – ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2021 r. poz. 1100 ze zm.)
- ustawa
o Policji** – ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2021 r. poz. 1882 ze zm.)

Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

- Biul. PK** – Biuletyn Prawa Karnego
- Biul. SN** – Biuletyn Biura Orzecznictwa Sądu Najwyższego
- GSP** – Gdańskie Studia Prawnicze
- KP** – Kontrola Państwowa
- KZS** – Krakowskie Zeszyty Sądowe
- MP** – Monitor Prawniczy
- NKPK** – Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
- OSA** – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSN** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNKW** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Izba Wojskowa
- OSNPG** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego, wydawnictwo Prokuratury Generalnej
- OSNSK** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
- OSP** – Orzecznictwo Sądów Polskich

OSPİKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
Pal.	– Palestra
PD	– Paragraf na Drodze
PiP	– Państwo i Prawo
PP	– Przegląd Policyjny
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
St. Prawn.	– Studia Prawnicze
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZW	– Zagadnienia Wykroczeń

Inne

ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– Sąd Okręgowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
UE	– Unia Europejska

Przedmowa

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia został uchwalony 24.08.2001 r. i wszedł w życie 17.10.2001 r. W 2009 r. ukazało się pierwsze wydanie komentarza. Od tego czasu Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia był wielokrotnie nowelizowany. Opublikowano sześć jednolitych tekstów Kodeksu. Obecny komentarz jest drugim wydaniem. Uwzględnia dotychczasowe i ostatnie zmiany.

Komentarz obejmuje najnowsze orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych, a także sądów okręgowych. Powołane są w nim liczne akty prawne związane z problematyką prawa wykroczeń i procedury wykroczeniowej. Autorzy wykorzystali dotychczasowy dorobek doktryny nie tylko z zakresu postępowania w sprawach o wykroczenia, ale z uwagi na szeroką recepcję przepisów kodeksu postępowania w sprawach wykroczeń, także nauki procesu karnego.

Komentarz uwzględnia stan prawny na 15.01.2022 r.

USTAWA

z dnia 24 sierpnia 2001 r.

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia

(tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 457; zm.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1005, poz. 1595,
poz. 2328)

DZIAŁ I

Zasady ogólne

1. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia został uchwalony 24.08.2001 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 1148 ze zm.). Wszedł w życie 17.10.2001 r. Zastąpił poprzednio obowiązujący, od 1971 r., Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Konieczność uchwalenia nowego Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia związana była z wejściem w życie w 1997 r. Konstytucji RP. Przepis art. 237 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, że „w okresie 4 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji w sprawach o wykroczenia orzekają kolegia do spraw wykroczeń przy sądach rejonowych, przy czym o karze aresztu orzeka sąd”. Po upływie tego okresu przejściowego niezbędne więc stało się przekazanie spraw o wykroczenia sądom, gdyż wcześniej co do zasady sprawy w zakresie wykroczeń należały do kognicji kolegiów do spraw wykroczeń, a sądy rozpoznawały środki zaskarżenia.
2. Przedmiotem postępowania w sprawach o wykroczenia jest kwestia odpowiedzialności prawnej obwinionego o popełnienie czynu, który jest wykroczeniem w rozumieniu art. 1 k.w. Zgodnie z art. 1 k.w. wykroczeniem jest czyn zawiniony, społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany. Natomiast zgodnie z art. 47 § 1 k.w. czynem zabronionym jest zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej. Pod względem

konstrukcyjnym, definicja wykroczenia (art. 1 k.w.), jest podobna do definicji przestępstwa (art. 1 k.k.). Zasadnicza różnica dotyczy kwestii stopnia społecznej szkodliwości. Zgodnie z art. 1 § 2 k.k. nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma. W przypadku definicji wykroczenia brak analogicznego przepisu, co oznacza, że czyn zabroniony może być wykroczeniem nawet wtedy, gdy jego stopień społecznej szkodliwości jest znikomy.

3. Przedmiotem postępowania w sprawach o wykroczenia jest zagadnienie odpowiedzialności prawnej, które w szerokim znaczeniu jest kwestią odpowiedzialności karnej, lecz nie za przestępstwo, ale wykroczenie. Postępowanie w sprawach o wykroczenia zmierza do ustalenia, czy zarzucane sprawcy zachowanie rzeczywiście miało miejsce, czy wypełnia ono znamiona wykroczenia, kto jest jego sprawcą i czy ewentualny obwiniony ponosi odpowiedzialność przewidzianą w prawie wykroczeń materialnym (T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 61–62). W Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia jest także uregulowana kwestia dochodzenia roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie za szkodę lub krzywdę w wypadku niesłusznego ukarania lub zatrzymania (rozdział 20 Kodeksu).
4. W dziale I Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia zawarte są przepisy dotyczące: zakresu obowiązywania kodeksu (art. 1 k.p.s.w.); rodzaju postępowań, które mogą być prowadzone na gruncie jego przepisów (art. 2 k.p.s.w.); instytucji sygnalizacji (art. 3 k.p.s.w.); zasady prawa do obrony (art. 4 k.p.s.w.); negatywnych przesłanek postępowania (art. 5 k.p.s.w.); zasady ścigania na żądanie pokrzywdzonego (art. 6 k.p.s.w.); obowiązków Policji i innych organów procesowych (art. 7 k.p.s.w.); odpowiedniego stosowania przepisów ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.) (art. 8 k.p.s.w.). W dziale I sformułowano kilka zasad postępowania w sprawach o wykroczenia. Zasady postępowania są podstawami, na których opiera się określony model postępowania. Zasady nadają temu postępowaniu kształt jednolitego systemu, rządzącego się pewnymi ideami przewodnimi, które pozwalają zrealizować postawio-

ne przed tym procesem cele. Ułatwiają wykładnię przepisów prawnych lub wskazują jej kierunek oraz kształtują praktykę wymiaru sprawiedliwości. W nauce nie ma zgodności co do znaczenia pojęcia „zasada procesu”. Pod tym pojęciem rozumie się bowiem zarówno podstawowe normy prawne, określające główne cechy procesu i wynikające z nich dyrektywy oraz prawa i obowiązki dla uczestników postępowania, jak i idee charakteryzujące podstawowe założenia procesu (zob. M. Rogalski [w:] G. Artymiak, M. Klejnowska, C.P. Kłak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, P.K. Sowiński, *Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007, s. 32 i n.).

Art. 1. [Zakres obowiązywania]

§ 1. Postępowanie w sprawach o wykroczenia toczy się według przepisów niniejszego kodeksu.

§ 2. W postępowaniu, o którym mowa w § 1, przepisy Kodeksu postępowania karnego stosuje się jedynie, gdy niniejszy kodeks tak stanowi.

1. Przepis art. 1 § 1 określa zakres podmiotowo-przedmiotowy obowiązywania Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, wskazując, że postępowanie w sprawach o wykroczenia toczy się według przepisów tego Kodeksu. Uregulowanie to wskazuje na autonomiczność postępowania w sprawach o wykroczenia, zaś komentowany Kodeks jest podstawowym aktem prawnym normującym to postępowanie. Postępowanie w sprawach o wykroczenia nie jest postępowaniem karnym *sensu stricto*, jego przedmiotem jest kwestia odpowiedzialności za czyny charakteryzujące się mniejszym stopniem szkodliwości społecznej. Przepisy Kodeksu postępowania karnego stosuje się jedynie wtedy, gdy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia wyraźnie tak stanowi.
2. Postanowienia art. 1 k.p.s.w. odnoszą się jedynie do postępowania w zakresie tzw. wykroczeń pospolitych, przewidzianych w ustawie z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2021 r. poz. 2008 ze zm.) i ustawach szczególnych (zob. W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 71 i n.;

W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Kraków 2004, s. 24 i n., s. 138 i n.; T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 65). Nie dotyczą natomiast postępowania w sprawach wykroczeń, które jest uregulowane w ustawie z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.). Poza komentowanym Kodeksem w postępowaniu w sprawach o wykroczenia mają zastosowanie także przepisy innych ustaw w zakresie, w jakim uprawniają one określone organy do ścigania wykroczeń i występowania w tych sprawach w charakterze oskarżyciela publicznego oraz nakładania grzywien w drodze mandatu karnego. Organy te uprawnione są także do prowadzenia czynności wyjaśniających, o których mowa w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia (art. 2 § 3 p.w.k.p.s.w.).

3. Postępowanie w sprawach o wykroczenia opiera się na przepisach Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz na przepisach Kodeksu postępowania karnego, do których przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia odsyłają. Zgodnie z art. 1 § 2 k.p.s.w., przepisy Kodeksu postępowania karnego stosuje się jedynie wtedy, gdy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia tak stanowi. Postępowanie w sprawach o wykroczenia jest więc postępowaniem samodzielnym.
4. W postępowaniu w sprawach o wykroczenia przepisy Kodeksu postępowania karnego znajdują zastosowanie jedynie wtedy, gdy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia tak stanowi (art. 1 § 1 i 2 k.p.s.w.). Obowiązuje więc klarowna zasada, że należy stosować przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, chyba że przepisy tego Kodeksu stanowią inaczej. Formuła ta pozwala na unikanie błędów interpretacyjnych związanych z ustaleniem, czy w danej sytuacji powinny być stosowane przepisy Kodeksu postępowania karnego. Tego rodzaju sytuacja istniała pod rządami Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia z 1971 r., gdy przepisy tego Kodeksu tylko ogólnie odsyłały do odpowiednich przepisów Kodeksu postępowania karnego w sprawach nieuregulowanych w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia. Przykładem obowiązywania zasady, że w postępowaniu w sprawach o wykroczenia przepisy Kodeksu postępowania

karnego znajdują zastosowanie jedynie wtedy, gdy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia tak stanowi, jest kompleksowe uregulowanie przebiegu rozprawy przed sądem pierwszej instancji w sprawach o wykroczenia w rozdziale 13 komentowanego Kodeksu. Zgodnie natomiast z art. 109 § 2 k.p.s.w. przepis art. 442 § 2 k.p.k. może być odpowiednio zastosowany w postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Sąd Najwyższy wyjaśnił także, że w sprawach rozpoznawanych według Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia warunkiem przesłania na odczytaniu zeznań świadka, w trybie stosowanego odpowiednio art. 442 § 2 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.s.w., była zgoda stron obecnych na rozprawie (zob. uchwała SN z 30.09.2003 r., I KZP 23/03, OSNKW 2003/9–10, poz. 79; zob. także R. Kmiecik, *Glosa do uchwały SN z 30.09.2003 r., I KZP 23/03*, OSP 2004/3, poz. 40).

5. Przepisy Kodeksu postępowania karnego stosuje się w procedurze wykroczeniowej „odpowiednio” lub „wprost”. Odpowiednie stosowanie przepisów tego Kodeksu w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oznacza, że dana kwestia jest regulowana przez Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ale nie bezpośrednio, tylko pośrednio, poprzez odesłanie do określonej regulacji przewidzianej w Kodeksie postępowania karnego. Przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, odsyłając do przepisów Kodeksu postępowania karnego, wskazują wyraźnie, że przepisy Kodeksu postępowania karnego są stosowane w postępowaniu w sprawach o wykroczenia „odpowiednio”, np. art. 8 k.p.s.w. czy art. 16 § 1 k.p.s.w. „Odpowiednie” stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego oznacza przejęcie przez procedurę wykroczeniową zasad właściwych dla procedury karnej, z pewnymi modyfikacjami wynikającymi z różnic zachodzących pomiędzy tymi ustawami (W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks postępowania...*, s. 60). „Odpowiednie” stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego oznacza także, że musi ono uwzględniać nie tylko odmienne nazewnictwo i pojęcia Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, ale przede wszystkim odrębność i specyfikę postępowania w sprawach o wykroczenia. Wyłącznie wtedy, gdy szczególny przepis Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia w sposób wyraźny wprost odsyła do uregulowania Kodeksu postępowania karnego, czyli

nie nakazuje stosować go „odpowiednio”, można zastosować przepis tego Kodeksu bezpośrednio. Rozwiązanie takie przyjęto przykładowo w art. 27 § 5 k.p.s.w. przy odesłaniu do art. 55 § 3 k.p.k. (zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 65). Odpowiednie stosowanie przepisów procedury karnej może dotyczyć całych artykułów, paragrafów lub tylko zdań. W sytuacji, gdy dany przepis Kodeksu postępowania karnego, który ma być zastosowany według dyspozycji przepisu szczególnego Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, odsyła do kolejnych przepisów Kodeksu postępowania karnego, to te ostatnie przepisy, do których następuje odesłanie, będą miały zastosowanie tylko wtedy, gdy zostały w sposób wyraźny przejęte do procedury wykroczeniowej. Przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia przewidują odpowiednie stosowanie do postępowania w sprawach o wykroczenia ok. 300 artykułów Kodeksu postępowania karnego.

6. Przy stosowaniu Kodeksu postępowania karnego należy więc respektować reguły wyrażone w przepisach stanowiących zakres odniesienia, tj. normujących daną kwestię w sprawach o wykroczenia. W konsekwencji, wskazując na konkretny przepis Kodeksu postępowania karnego, który ma zastosowanie w danej sytuacji, należy także powołać przepis Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia jako przepis zwiążkowy. Przykładowo w komentowanym Kodeksie nie ma przepisu uprawnającego „wprost” do wystąpienia przez sąd odwoławczy do Sądu Najwyższego z zagadnieniem wymagającym zasadniczej wykładni ustawy. Przepis art. 109 § 2 k.p.s.w. odsyła w tej kwestii do „odpowiednio” stosowanego art. 441 k.p.k. Tak więc formalną podstawę procesową zwrócenia się o zasadniczą wykładnię ustawy w postanowieniu sądu powinny stanowić pozostające w związku przepisy art. 441 § 1 k.p.k. i art. 109 § 2 k.p.s.w. (zob. uchwała SN z 30.09.2003 r., I KZP 23/03, OSP 2004/3, poz. 40, s. 171). W postępowaniu o wykroczenie przepisy Kodeksu postępowania karnego stosuje się „odpowiednio”, i to tylko wówczas, gdy przewidują to normujące przebieg postępowania „wykroczeniowego” przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Sprawy o wykroczenia nie stają się przez to „sprawami karnymi”, podobnie jak np. sprawy dyscyplinarne, w których również

w pewnym zakresie mają „odpowiednie” zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego. Nie znaczy to jednak, że są to „postępowania karne” w rozumieniu art. 1 k.p.k. (R. Kmiecik, *Glosa do uchwały SN z 30.09.2003 r., I KZP 23/03, OSP 2004/3, poz. 40, s. 173*).

7. Przepisy komentowanego Kodeksu mogą być także stosowane „wprost”, co oznacza całkowite przejście do procedury wykroczeniowej treści przepisu Kodeksu postępowania karnego. Ma to miejsce wówczas, gdy w użytym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia sformułowaniu „stosuje się” pominięto wyraz „odpowiednio”. Przykładem mogą być przepisy art. 22, art. 27 § 5, art. 39 § 1 i art. 66 § 4 k.p.s.w. (W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks postępowania...*, s. 61).
8. Przepis art. 1 § 2 k.p.s.w. przewiduje wyraźnie, że w postępowaniu w sprawach o wykroczenia stosuje się także przepisy Kodeksu postępowania karnego, ale tylko te, które wyraźnie powoływane są w przepisach Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (przepisy recypowane). W tej ostatniej ustawie nie zostało natomiast przyjęte rozwiązanie, że w sprawach, które nie są w niej uregulowane, należy stosować odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Nie jest zatem możliwe w procedurze wykroczeniowej stosowanie analogii do norm tego Kodeksu. Pogląd taki był słusznie prezentowany pod rządami poprzedniego Kodeksu postępowania w sprawach wykroczeń (zob. T. Grzegorzczuk, A. Gubiński, *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1996, s. 287; A. Marek, *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1999, s. 158). Ustawodawca nakazuje stosować przepisy Kodeksu postępowania karnego „odpowiednio”, a więc z uwzględnieniem rozwiązań zawartych w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia. Niekiedy jedynie przyjmuje stosowanie recypowanych przepisów Kodeksu postępowania karnego „wprost” (S. Stachowiak, *Wniosek o ukaranie w ujęciu kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*, Prok. i Pr. 2002/12, s. 7). Nie oznacza to jednak, że skoro Kodeks ten nie recypuje określonych norm Kodeksu postępowania karnego, to tym samym nie jest możliwe stosowanie instytucji, które regulują te przepisy Kodeksu postępowania karnego. Przykładowo to, że Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia nie recypuje norm Kodeksu postępowania karnego o ułaskawieniu, nie

oznacza, że w sprawach o wykroczenie nie jest możliwe ułaskawienie. Prawo łaski wynika bowiem z Konstytucji RP (art. 144 ust. 3 pkt 18). Nie obowiązują tu natomiast przewidziane w rozdziale 59 Kodeksu postępowania karnego tryby ułaskawieniowe. W konsekwencji ukarany może złożyć wniosek bezpośrednio do Prezydenta RP, który bez zasięgnięcia opinii może go ułaskawić (T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 61; W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks postępowania...*, s. 60).

9. Z kolei przepisy art. 18 § 1 i art. 400 k.p.k. określają relacje postępowania karnego do postępowania w sprawach o wykroczenia. Zgodnie z art. 18 § 1 k.p.k., jeżeli czyn stanowi tylko wykroczenie, prokurator odmawiając wszczęcia postępowania lub umarzając je, przekazuje sprawę Policji w celu wystąpienia z wnioskiem o ukaranie do właściwego sądu. Prokurator może sam wystąpić z takim wnioskiem. W sytuacji gdy to, że zarzucany czyn jest wyłącznie wykroczeniem, ujawni się dopiero po rozpoczęciu przewodu sądowego, zgodnie z art. 400 § 1 k.p.k., sąd, nie przekazując sprawy właściwemu sądowi, rozpoznaje ją w tym samym składzie, stosując w dalszym jej toku przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. W postępowaniu odwoławczym w tych sprawach należy stosować wyłącznie procedurę karną.
10. W zakresie postępowania w sprawach o wykroczenia istotne znaczenie mają także przepisy innych aktów prawnych. W szczególności wskazać należy na przepisy ustaw regulujących ustroj i działanie organów postępowania w sprawach o wykroczenia, ustaw regulujących ustroj i działanie podmiotów uprawnionych do prowadzenia czynności wyjaśniających, ustaw i rozporządzeń regulujących ustroj i działanie organów mandatowych oraz przyznających uprawnienia do nakładania grzywn w drodze mandatu karnego oraz ustaw i rozporządzeń w zakresie obliczania kosztów w sprawach o wykroczenia i ich egzekucji. Czynności sądowe w sprawach o wykroczenia reguluje dział V rozdział 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2046 ze zm.). Rozporządzenie to zostało wydane na podstawie art. 41 § 1 p.u.s.p.

Art. 2. [Rodzaje postępowań]**§ 1. Orzekanie następuje w postępowaniu:**

- 1) **zwyczajnym;**
- 2) **przyspieszonym;**
- 3) **nakazowym.**

§ 1a. Orzekanie w postępowaniu zwyczajnym następuje wówczas, gdy brak jest podstaw do rozpoznania sprawy w postępowaniu przyspieszonym albo nakazowym.

§ 2. W wypadkach wskazanych w ustawie i na zasadach w niej określonych uprawniony organ może nałożyć grzywnę w drodze mandatu karnego.

1. Przepis art. 2 § 1 k.p.s.w. wymienia trzy rodzaje (tryby) postępowania (zwyczajne, przyspieszone, nakazowe), które obowiązują w postępowaniu przed sądem rozpoznającym w pierwszej instancji sprawę o wykroczenie. Czasami dodaje się jeszcze jeden rodzaj postępowania, tj. postępowanie w sprawach o wykroczenia osób podlegających orzecznictwu sądów wojskowych (rozdział 14 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia). Postępowanie przyspieszone i nakazowe stanowią tzw. postępowania szczególne (dział IX Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia). Postępowanie zwyczajne jest uregulowane w dziale VIII Kodeksu pt. „Postępowanie zwyczajne”. Pomimo wyodrębnienia tego postępowania w osobnym dziale, zastosowanie do niego mają nie tylko przepisy znajdujące się w dziale VIII, ale także w innych działach Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Postępowanie przyspieszone unormowane zostało w rozdziale 15 (art. 89–92 k.p.s.w.), zamieszczonym w dziale IX pt. „Postępowania szczególne”. W postępowaniu przyspieszonym stosuje się przepisy o postępowaniu zwyczajnym, jeżeli przepisy rozdziału 15 nie stanowią inaczej (art. 89 k.p.s.w.). Postępowanie nakazowe także jest unormowane w dziale IX pt. „Postępowania szczególne” (rozdział 16, art. 93–94 k.p.s.w.). Przepisy tego rozdziału nie nawiązują do postępowania zwyczajnego, gdyż orzekanie następuje nie na rozprawie, lecz na posiedzeniu. W postępowaniu nakazowym będą miały jednak zastosowanie przepisy o charakterze ogólnym, dotyczące wszystkich trzech rodzajów postępowania.

2. Za nienazwane tryby szczególne postępowania w sprawach o wykroczenia uznaje się skazanie bez rozprawy z zastosowaniem art. 58 k.p.s.w. oraz skazanie na rozprawie, ale bez postępowania dowodowego (rozprawę skróconą) – art. 73 k.p.s.w. Wyróżnia się także tryby polegające na orzekaniu i niepolegające na orzekaniu (zastępcze), jak również tryby prowadzące do skazania i nieprowadzące do niego. Przykładem trybu niepolegającego na orzekaniu i nieprowadzącego do skazania jest tryb mandatowy. Wyróżnia się wreszcie tryby konsensualne i pozostałe (zob. A. Światłowski [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, red. A. Sakowicz, Legalis 2020, uw. 3 do art. 2).
3. Z przepisu art. 2 § 1a k.p.s.w. wynika, że sprawy o wykroczenia powinny być rozpoznawane przede wszystkim w postępowaniu przyspieszonym albo nakazowym. Orzekanie w postępowaniu zwyczajnym następuje dopiero wówczas, gdy nie można rozpoznać sprawy ani w postępowaniu przyspieszonym, ani nakazowym. Tryb zwyczajny ma więc charakter subsydiarny w stosunku do pozostałych dwóch trybów. Celem tego uregulowania jest dążenie do przyspieszenia i uproszczenia postępowania w sprawach o wykroczenia poprzez ograniczenie rozpoznawania spraw w postępowaniu zwyczajnym. Prymat zyskuje zasada szybkości procesu (zob. A. Ziębiński, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia po nowelizacji (wybrane zagadnienia)*, PS 2005/3, s. 76). Uregulowanie służące przyspieszonemu i uproszczonemu załatwieniu spraw o wykroczenie pozwala także zrealizować wiele funkcji. Przede wszystkim realizuje funkcję selekcyjną (wychwytywanie spraw nadających się do rozstrzygnięcia, pomimo nieprzejęcia przez całą procedurę przewidzianą w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia jako postępowanie zwyczajne), optymalizacyjną (redukcja formalizmu procesowego do poziomu wystarczającego do trafnego rozstrzygnięcia danej sprawy) i kryminalnopolityczną (związaną z realizacją określonych celów w zakresie polityki stosowania środków przewidzianych w prawie wykroczeń) (zob. A. Światłowski [w:] *Kodeks...*, uw. 7 do art. 2; A. Światłowski, *Jedna czy wiele procedur karnych. Z zagadnień wewnętrznego zróżnicowania form postępowania karnego rozpoznawczego*, Warszawa 2008, s. 270).

4. Wynikający z przepisu art. 2 § 1a k.p.s.w. nakaz jest skierowany do prezesa sądu. Z uwagi na wprowadzenie zasady subsydiarności trybu zwyczajnego prezes sądu musi w wypadku każdego wniosku rozważyć, czy nie zostały spełnione ponadto przesłanki trybu nakazowego lub przyspieszonego. W sytuacji gdy przesłanki te zostały spełnione, ma obowiązek, wynikający z art. 2 § 1a k.p.s.w., skierować sprawę na posiedzenie w celu rozważenia wydania wyroku nakazowego lub w postępowaniu przyspieszonym, a nie w celu rozpoznania wniosku (A. Ziębiński, *Kodeks postępowania...*, s. 77).
5. Przepis art. 2 § 1a ma charakter *lex imperfecta*. Rozpoznanie przez sąd sprawy w trybie zwyczajnym, mimo wystąpienia przesłanek do rozpoznania jej w trybie nakazowym lub przyspieszonym, a zatem naruszenie normy ustanowionej w art. 2 § 1a k.p.s.w., nie powoduje jednak żadnych konsekwencji. Nie jest to ani bezwzględny, ani nawet względny powód odwoławczy (nie sposób mówić o wpływie tego uchybienia na treść orzeczenia) (A. Ziębiński, *Kodeks postępowania...*, s. 76).
6. Podstawę do wszczęcia postępowania zwyczajnego stanowi wniosek o ukaranie złożony przez organ uprawniony do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego w danej sprawie. W wypadkach określonych w art. 27 § 1 i 2 k.p.s.w. podstawą do wszczęcia tego postępowania będzie także wniosek złożony przez pokrzywdzonego (art. 57 § 1 k.p.s.w.). W sprawach o wykroczenia ścigane z urzędu pokrzywdzony może także sporządzić wniosek o ukaranie jako oskarżyciel posiłkowy, ale tylko wtedy, gdy w ciągu miesiąca od ujawnienia wykroczenia organ uprawniony do występowania w tych sprawach w charakterze oskarżyciela publicznego nie zawiadomi go o skierowaniu wniosku o ukaranie do sądu albo otrzyma od organu prowadzącego czynności wyjaśniające zawiadomienie o braku podstaw do sformułowania wniosku o ukaranie. Sprawy w trybie zwyczajnym rozpoznaje się także po wniesieniu sprzeciwu od wyroku nakazowego (T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 66).
7. W trybie przyspieszonym rozpoznawane są sprawy w razie spełnienia przesłanek tego trybu (art. 90–91 k.p.s.w.). Przesłanki te powinny

wynikać z wniosku o ukaranie. Prezes sądu obowiązany jest sprawdzić, czy one występują. W przypadku ustalenia, że brak jest warunków uzasadniających prowadzenie sprawy w trybie przyspieszonym, prezes sądu przed wszczęciem postępowania zwraca oskarżycielowi wniosek o ukaranie do uzupełnienia braków formalnych, gdy wniosek ten ograniczał się do wymogów wskazanych w art. 57 § 2 i 3 pkt 1 i 3 k.p.s.w., jeżeli jednak wniosek o ukaranie odpowiada wymogom określonym w art. 57 § 2–4 k.p.s.w., rozpoznaje się go w postępowaniu zwyczajnym (art. 92 § 3 pkt 1 k.p.s.w.). Sąd wydaje także postanowienie o zmianie trybu na zwyczajny, gdy brak podstaw do prowadzenia postępowania przyspieszonego ustalono po wszczęciu postępowania (art. 92 § 3 pkt 2 k.p.s.w.).

8. W postępowaniu nakazowym sąd na posiedzeniu może wydać wyrok nakazowy w sprawach o wykroczenia, w których wystarczające jest wymierzenie nagany, grzywny albo kary ograniczenia wolności. Sąd orzeka bez udziału stron (art. 93 § 1 k.p.s.w.). Orzekanie w postępowaniu nakazowym może nastąpić, jeżeli okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości. Wydając wyrok nakazowy, sąd uznaje za ujawnione dowody dołączone do wniosku o ukaranie (art. 93 § 2 k.p.s.w.). Postępowanie nakazowe jest niedopuszczalne, jeżeli zachodzą okoliczności określone w art. 21 § 1 k.p.s.w. (art. 93 § 4 k.p.s.w.). Wprawdzie w art. 93 § 1 k.p.s.w., normującym przesłanki trybu nakazowego, zakłada się możliwość orzekania w tym postępowaniu kar nagany, grzywny i ograniczenia wolności, ale jest oczywiste, że kary mogą być orzekane wyrokiem nakazowym jedynie wtedy, gdy z przepisów materialnego prawa wykroczeń wynika, iż mogą one być wymierzone za dane wykroczenie. Przepis art. 93 § 1 k.p.s.w. ogranicza zatem jedynie rodzaj kar, jakie wolno orzec w trybie nakazowym, eliminując z nich karę aresztu. Nie jest on natomiast normą o charakterze materialnoprawnym, która dawałaby możliwość wymierzenia za określony czyn kary nieprzewidzianej w przepisie statuującym to wykroczenie (zob. wyrok SN z 6.12.2005 r., II KK 273/05, KZS 2006/3, poz. 29; Prok. i Pr.–wkł. 2006/3, poz. 23). Prezes sądu i sąd decydują o możliwości orzekania w trybie nakazowym, o ile oczywiście są spełnione ustawowo określone warunki (art. 93 k.p.s.w.). Na decyzję w tym zakresie nie ma wpływu oskarżyciel występujący z wnioskiem o ukaranie.

9. Zgodnie z art. 2 § 2 k.p.s.w. w wypadkach wskazanych w ustawie i na zasadach w niej określonych uprawniony organ może nałożyć grzywnę w drodze mandatu karnego. Przepis ten przewiduje możliwość takiego nałożenia w wypadkach wskazanych w ustawie. Pod pojęciem ustawy należy rozumieć zarówno postanowienia Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, jak i postanowienia innych ustaw, jeżeli przewidują one uprawnienia dla określonego organu do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego oraz określają wykroczenia, do których stosuje się postępowanie mandatowe. Nakładanie grzywny w drodze mandatu karnego nie jest orzekaniem w rozumieniu art. 2 § 1 k.p.s.w., gdyż przepis ten wyraźnie wskazuje, w jakich postępowaniach następuje orzekanie. Organem wyłącznie uprawnionym do orzekania w tych postępowaniach jest sąd. Grzywnę w formie mandatu karnego może natomiast nałożyć inny niż sąd uprawniony organ.
10. Postępowanie w sprawie nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego jest uregulowane w rozdziale 17 działu IX pt. „Postępowanie szczególne”. Postępowanie to jest zasadniczo odmiennym postępowaniem niż postępowania wymienione w art. 2 § 1 k.p.s.w., gdyż w postępowaniu tym nie rozstrzyga się kwestii winy i kary, ponieważ jedynym uprawnionym do tego organem jest sąd, który nie prowadzi tego postępowania. Nakładanie grzywny w drodze mandatu nie jest orzekaniem w przedmiocie procesu, choć jest rozstrzyganiem w przedmiocie odpowiedzialności za wykroczenie. Mandat jest jedną z form rozstrzygnięć w sprawach o wykroczenia, obok orzeczeń i zarządzeń (art. 32 § 1 k.p.s.w.). Orzekanie następuje tylko w formie wyroku i postanowienia (art. 32 § 2 k.p.s.w.), a nakaz karny orzekany jest tylko wyrokiem (art. 93 § 1 k.p.s.w.). Grzywna nakładana jest mandatem zawsze za zgodą sprawcy (art. 97 § 2 i 3 k.p.s.w.). W przypadku braku zgody ukaranego na przyjęcie mandatu sprawa jest kierowana na drogę postępowania sądowego (art. 97 § 3 i art. 99 k.p.s.w.). Postępowanie mandatowe jest więc swoistym pozasądowym postępowaniem zastępczym, w którym rozstrzyga się w sprawach o wykroczenia (T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 67). Postępowanie z przedstawionych przyczyn jest zaliczane do postępowania szczególnych w sprawach o wykroczenia.

11. Przyjęcie mandatu będzie oznaczać dobrowolne poddanie się karze i jednocześnie rezygnację z prawa do sądu oraz z prawa do zaskarżenia mandatu karnego, ponieważ nie przysługuje od niego zwykły środek zaskarżenia (postępowanie mandatowe jest jednoinstancyjne). Uznaniu ukaranego mandatem pozostawiona została decyzja, czy chce poddać się grzywnie nałożonej w tym trybie, czy też chce skorzystać z prawa rozpoznania sprawy przez sąd. Z chwilą pokwitowania odbioru mandatu karnego przez ukaranego mandat ten staje się prawomocny (art. 98 § 3 k.p.s.w.). Konsekwencją tego jest powstanie przeszkody procesowej w postaci prawomocnego zakończenia postępowania w stosunku do tego samego czynu tego samego obwinionego (art. 5 § 1 pkt 8 k.p.s.w.). Nie można więc wszcząć i prowadzić kolejnego postępowania w sprawie o to samo wykroczenie w stosunku do tej samej osoby, gdyż postępowanie już zostało prawomocnie zakończone poprzez przyjęcie mandatu karnego. Nawet gdyby sprawca po przyjęciu mandatu go nie uregulował (mandat kredytowy), nie będzie podstaw do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie do sądu, gdyż postępowanie jest już prawomocnie zakończone. Przyjęty mandat podlega natomiast egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 100 k.p.s.w.). Grzywna nałożona w drodze mandatu karnego przypada Skarbowi Państwa, a gdy nałożył ją funkcjonariusz organu podlegającego samorządowi terytorialnemu, jest przekazywana do kasy samorządu. W przypadku natomiast wystawienia tzw. mandatu zaocznego w ogóle nie dochodzi do przyjęcia mandatu, a więc i postępowanie nie jest zakończone prawomocnie (brak podstaw do przyjęcia przeszkody procesowej z art. 5 § 1 pkt 8 k.p.s.w.). W razie odmowy przyjęcia mandatu karnego lub nieziszczenia w wyznaczonym terminie grzywny nałożonej mandatem zaocznym organ, którego funkcjonariusz nałożył grzywnę, występuje do sądu z wnioskiem o ukaranie (art. 99 k.p.s.w.) (zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 67).
12. Prawomocny mandat karny może zostać uchylony, jeżeli grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie. Uchylenie następuje na wniosek ukaranego złożony w zawitym terminie siedmiu dni od daty uprawomocnienia się mandatu lub z urzędu

(art. 101 § 1 k.p.s.w.). Uprawniony do uchylenia prawomocnego mandatu karnego jest sąd właściwy do rozpoznania sprawy, na którego obszarze działania została nałożona grzywna. W przedmiocie uchylenia mandatu karnego sąd orzeka na posiedzeniu. W posiedzeniu ma prawo uczestniczyć ukarany, organ, który lub którego funkcjonariusz nałożył grzywnę w drodze mandatu, albo przedstawiciel tego organu oraz ujawniony pokrzywdzony. Przed wydaniem postanowienia sąd może zarządzić stosowne czynności w celu sprawdzenia podstaw do uchylenia mandatu karnego (art. 101 § 2 k.p.s.w.). Uchylając mandat karny, nakazuje się podmiotowi, na rachunek którego pobrano grzywnę, zwrot uiszczonej kwoty (art. 101 § 3 k.p.s.w.).

Art. 3. [Sygnalizacja]

W razie stwierdzenia w toku postępowania istotnego uchybienia w czynnościach instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej, sprzyjającego naruszeniom prawa, sąd, a w toku czynności wyjaśniających organ je prowadzący, zawiadamia o stwierdzonym uchybieniu tę instytucję bądź organ powołany do sprawowania nad nią nadzoru.

1. Przepis art. 3 przewiduje tzw. obowiązek sygnalizacji, który polega na obowiązku zawiadomienia przez organ prowadzący postępowanie określonej instytucji o stwierdzonych w jej działalności uchybieniach sprzyjających naruszeniom prawa. Zasada sygnalizacji (por. M. Gałązka, R. Kupiński, I. Nowicki, E. Szafrąńska, *Wybrane zagadnienia materialnego i procesowego prawa wykroczeń*, Szczytno 2005, s. 233) służy realizacji celu postępowania określonego w art. 2 § 1 pkt 2 k.p.k. (w zw. z art. 8 k.p.s.w.). Ujawnienie okoliczności sprzyjających naruszeniom prawa ma na celu nie tylko zwalczanie ich, lecz również zapobieganie im oraz umacnianie poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego. Przepis art. 3 k.p.s.w. jest odpowiednikiem art. 19 k.p.k. W przeciwieństwie jednak do regulacji przewidzianej w Kodeksie postępowania karnego nie jest przewidziana dla sądu lub prokuratora możliwość żądania nadesłania wyjaśnień i podania środków podjętych w celu zapobieżenia takim uchybieniom w przyszłości. Nie można także

stosować sankcji w przypadku braku reakcji ze strony wskazanych w tym przepisie podmiotów na żądania uprawnionych organów. W postępowaniu w sprawach o wykroczenia nie ma zastosowania art. 19 k.p.k. Ustawodawca uznał, że z uwagi na mniejszą szkodliwość społeczną wykroczenia nie ma potrzeby wprowadzania analogicznych rozwiązań, jakie przewiduje w tym zakresie Kodeks postępowania karnego.

2. Przepis art. 8 k.p.s.w. odsyła także do art. 20 i 23 k.p.k., które są również związane z szeroko rozumianym obowiązkiem sygnalizacji. Zgodnie z art. 20 § 1 k.p.k., w razie rażącego naruszenia przez obrońcę lub pełnomocnika strony ich obowiązków procesowych sąd lub prokurator zawiadamia o tym właściwą okręgową radę adwokacką lub radę okręgową izby radców prawnych, żądając od dziekana właściwej rady nadesłania w wyznaczonym, nie krótszym niż 30 dni, terminie informacji o podjętych działaniach wynikających z zawiadomienia. Odpis zawiadomienia przesyła się Ministrowi Sprawiedliwości. Według natomiast art. 23 k.p.k. (odpowiednio stosowanego w postępowaniu w sprawach o wykroczenie), w sprawie o wykroczenie, popełnione na szkodę małoletniego, we współdziałaniu z małoletnim lub w okolicznościach, które mogą świadczyć o demoralizacji małoletniego albo o gorszącym wpływie na niego, sąd lub prokurator zawiadamia sąd rodzinny w celu rozważenia środków przewidzianych w przepisach o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.
3. Uchybienia muszą być istotne, a ponadto sprzyjać naruszeniom prawa. Uchybienie jest istotne, gdy sprzyja naruszeniom prawa w takim stopniu, że znacznie utrudnia realizację celów postępowania, w szczególności trafnej reakcji, ochronę uzasadnionych interesów pokrzywdzonego oraz nakaz sprawności postępowania (A. Tybur, *Problematyka „sygnalizacji” w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/4, s. 9).
4. Naruszenia prawa dotyczyć mogą zarówno prawa wykroczeń lub prawa karnego, jak i każdej innej dziedziny prawa. Mogą one dotyczyć działalności instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej. Zobowiązany do dokonania zawiadomienia o stwierdzonych uchybieniach jest sąd, natomiast w toku czynności wyjaśniających organ je

prowadzący. Ustawa stanowi wyraźnie, że zawiadomienia w toku czynności wyjaśniających dokonuje organ prowadzący te czynności, a nie osoba, która prowadzi w ramach działalności tego organu te czynności. Zawiadomienie powinno być skierowane do danej instytucji lub do organu powołanego do sprawowania nad nią nadzoru i wskazywać, jakie konkretnie uchybienia w czynnościach danej instytucji zostały stwierdzone i jakim naruszeniom prawa one sprzyjają.

5. Przepis art. 3 nie wymaga żadnej szczególnej formy zawiadomienia. Uznać należy, że sygnalizacji stwierdzonych uchybień należy więc dokonać w formie pisemnej, z podpisem prezesa sądu lub kierownika jednostki prowadzącej czynności wyjaśniające, względnie prokuratora – w czynnościach wyjaśniających prowadzonych przez niego (A. Światłowski [w:] *Kodeks...*, uw. 5 do art. 3).
6. Kodeks wykroczeń nie definiuje pojęcia instytucji państwowej, samorządowej i społecznej. Przepis art. 47 § 4 k.w. stanowi jedynie, że instytucją państwową, samorządową lub społeczną jest również przedsiębiorstwo, w którym Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego jest udziałowcem, spółdzielnia, związek zawodowy, inna organizacja społeczna lub jednostka wojskowa. Przyjmuje się jednak, poprzez definicję funkcjonariusza państwowego oraz okoliczność, że Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w niektórych przepisach uznaje funkcjonariuszy za zatrudnionych w instytucjach państwowych lub samorządowych, że w przypadku gdy mówi się o instytucjach państwowych lub samorządowych, oznacza to powołane mocą ustawy m.in. organy kontroli państwowej i samorządowej, urzędy, sądy, państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, w tym podmioty przez nie powołane, o ile służą do pełnienia zadań z zakresu użyteczności publicznej, a nie wyłącznie gospodarczej, np. szkoły (T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 68).

Art. 4. [Prawo do obrony]

§ 1. Obwinionemu przysługuje prawo do obrony, w tym do korzystania z pomocy jednego obrońcy, o czym należy go pouczyć.

§ 2. Prawo, o którym mowa w § 1, przysługuje również osobie określonej w art. 54 § 6 z chwilą przystąpienia do przesłuchania po powiadomieniu jej o treści zarzutów albo z chwilą wezwania jej do złożenia pisemnych wyjaśnień. Osobę tę należy pouczyć o przysługującym jej prawie. Przepisy art. 21–24 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Pouczenie, o którym mowa w § 2, następuje przed przesłuchaniem albo wraz z wezwaniem do złożenia pisemnych wyjaśnień. Jeżeli pouczenie następuje wraz z wezwaniem do złożenia pisemnych wyjaśnień, wzmiankę o pouczeniu zamieszcza się w notatce urzędowej, o której mowa w art. 54 § 7.

1. Przepis art. 4 k.p.s.w. formułuje zasadę prawa do obrony obwinionego w sprawach o wykroczenia. Jego odpowiednikiem jest art. 6 k.p.k. Obwinionemu przysługuje prawo zarówno do obrony materialnej, jak i formalnej, czyli korzystania z pomocy obrońcy. Obrona obwinionego może mieć charakter obrony czynnej, której wyrazem są czynności zmierzające do ochrony obwinionego, lub obrony biernej, polegającej na powstrzymywaniu się od dostarczania dowodów wspierających wniosek o ukaranie. Obrona może mieć postać obrony merytorycznej, polegającej na zwalczaniu zarzutu sformułowanego we wniosku o ukaranie, lub obrony procesowej, skoncentrowanej na podnoszeniu uchybień proceduralnych. Obwinionym jest osoba, przeciwko której przygotowano wniosek o ukaranie za wykroczenie. Z chwilą skierowania do sądu wniosku o ukaranie dana osoba uzyskuje status obwinionego i od tego momentu przysługuje jej prawo do obrony w rozumieniu art. 4 k.p.s.w. (zob. T. Grzegorzczuk, *Obrońca w nowym postępowaniu w sprawach o wykroczenia*, Pal. 2002/1–2, s. 33).
2. W związku z prawem do obrony pozostaje zasada domniemania niewinności oraz zasada *in dubio pro reo* (art. 5 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.s.w.). Ponadto w postępowaniu w sprawach o wykroczenia obowiązują zasada braku obowiązku dowodzenia swojej niewinności oraz dostarczania dowodów przeciwko sobie (art. 74 § 1 k.p.k. w zw. art. 20 § 3 k.p.s.w.). Obwinionemu przysługuje także prawo do składania wyjaśnień oraz odmowy ich złożenia (art. 175 k.p.k. w zw. art. 20 § 3 k.p.s.w.).

3. Obwinionemu przysługuje prawo do korzystania z pomocy obrońcy (obrona formalna). Może wybrać sobie obrońcę, ale przepis art. 4 k.p.s.w. ogranicza liczbę obrońców tylko do jednego, w przeciwieństwie do liczby obrońców w postępowaniu karnym, których oskarżony może mieć jednocześnie nie więcej niż trzech (art. 77 k.p.k.). Ograniczenie możliwości obwinionego do korzystania z pomocy tylko jednego obrońcy należy uzasadnić mniejszą wagą i szkodliwością społecznych czynów rozpoznawanych w postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Nie jest więc możliwe ustanowienie przez obwinionego więcej niż jednego obrońcy, a jeżeli powoła kolejnego obrońcę, będzie to równoznaczne z utratą przez dotychczasowego obrońcę możliwości jego reprezentowania (zob. T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 69; T. Grzegorzczuk, A. Gubiński, *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1996, s. 330; M. Bojarski, Z. Świda, *Zarys polskiego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 1995, s. 179). Jeden obrońca może natomiast bronić kilku obwinionych, o ile ich interesy nie są sprzeczne (art. 24 § 2 k.p.s.w.). Postanowienia art. 21–24 k.p.s.w. określają sposób powoływania obrońcy, w tym przypadki obrony obligatoryjnej (art. 21 k.p.s.w.).
4. O prawie do obrony organ prowadzący postępowanie ma obowiązek pouczyć obwinionego. Pouczenie powinno zawierać także informację, iż obwinionemu przysługuje prawo do korzystania z pomocy jednego obrońcy. W szczególności zawiadomienie obwinionego o terminie pierwszej rozprawy powinno zawierać pouczenie o przysługującym mu prawie do korzystania z pomocy obrońcy (art. 67 § 1 k.p.s.w.). W sposób rażący zostanie naruszone prawo obwinionego do obrony w sytuacji, gdy obwiniony, zamierzając wykorzystać przysługujące mu w postępowaniu odwoławczym prawa strony, nie mógł z nich skorzystać z powodu wadliwego powiadomienia o terminie rozprawy odwoławczej (zob. wyrok SN Izba Karna z 3.10.2003 r., V KK 227/03, Prok. i Pr.–wkł. 2004/5, poz. 14). Sąd Najwyższy w wyroku z 7.01.2005 r. (V KK 382/04, LEX nr 146236) wyjaśnił, że skoro w okresie, gdy toczyło się postępowanie sądowe w sprawie, oskarżony był pozbawiony wolności, to podejmowane czterokrotnie przez sąd próby doręczenia mu wezwań na rozprawę nie mogą być uznane za skuteczne. Nie miał bowiem obiektywnej możliwości odbioru wezwań wysyłanych pod wskazanym adresem.

Tym samym uznanie przez sąd jego nieobecności na rozprawie za nieusprawiedliwioną i wydanie wyroku zaocznego rażąco naruszało przepis art. 71 § 4 k.p.s.w. i równocześnie prawo obwinionego do obrony, co mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia (OSNKW 2005, poz. 64). Prawo do obrony w postępowaniu odwoławczym realizuje się przede wszystkim w możliwości uczestniczenia oskarżonego lub obwinionego w rozprawie apelacyjnej. Możliwość taką w postępowaniu w sprawie o wykroczenie gwarantuje treść przepisu art. 106 k.p.s.w., który w § 1 statuuje prawo stron do uczestniczenia w rozprawie apelacyjnej, zaś w § 3 wskazuje, iż rozpoznanie sprawy w przypadku niestawiennictwa stron jest możliwe wyłącznie w sytuacji prawidłowego zawiadomienia ich o terminie rozprawy apelacyjnej. Prawidłowe zawiadomienie jest równoznaczne z doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy na zasadach przewidzianych w art. 128–134 oraz art. 136–142 k.p.k., które zgodnie z art. 38 § 1 k.p.s.w. mają odpowiednie zastosowanie do czynności procesowych prowadzonych w postępowaniu w sprawach o wykroczenia (zob. wyrok SN z 2.02.2006 r., III KK 319/05, KZS 2006/10, poz. 8; OSNKW 2006, poz. 260).

5. Prawo do obrony w postępowaniu w sprawach o wykroczenia przysługuje obwinionemu, czyli podmiotowi, w stosunku do którego wystąpiono z wnioskiem o ukaranie (art. 20 § 1). Do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia z 15.05.2015 r. (Dz.U. poz. 841), prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, przysługiwało tylko obwinionemu. Osoba posiadająca status obwinionego nie występuje jednak w toku tzw. czynności wyjaśniających, gdy przesłuchuje się osobę, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie. Czynności wyjaśniające w wielu sprawach odgrywają istotną rolę w zakresie efektu końcowego tego etapu postępowania, tj. skierowania bądź też nieskierowania wniosku o ukaranie. Osoba w ramach czynności ma prawo odmówić złożenia wyjaśnień oraz zgłosić wnioski dowodowe, ale nie będąc obwinioną, nie może korzystać na tym etapie postępowania z pomocy obrońcy. W literaturze wskazywano więc, że pozbawienie takiej osoby pomocy obrońcy, gdy ponadto nie jest ona w stanie sama skutecznie się bronić, będzie

sprzeczne z wyrażoną w art. 4 k.p.s.w. oraz art. 42 ust. 2 Konstytucji RP zasadą prawa do obrony (C.P. Kłak, *Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia a ochrona praw człowieka*, Prok. i Pr. 2008/10, s. 83 i n.). *De lege ferenda* postulowano, aby obwiniony, co do którego zachodziła uzasadniona wątpliwość co do jego poczytalności, miał możliwość korzystania z pomocy obrońcy już na etapie czynności wyjaśniających. Pozbawienie więc obwinionego profesjonalnej pomocy, gdy ze względu na stan zdrowia nie jest w stanie samodzielnie bronić swoich interesów, mogłoby być uznane za sprzeczne z ustawową zasadą prawa do obrony (art. 4 k.p.s.w.) (zob. A. Skowron, *Przeoczenie czy zabieg celowy*, „Rzeczpospolita” z 31.03.2004 r.). W wyroku z 3.06.2014 r., K 19/11, OTK-A 2014/6, poz. 60, TK orzekł m.in., że art. 4 k.p.s.w. w zakresie, w jakim pomija prawo osoby, wobec której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie, do korzystania z obrońcy na etapie czynności wyjaśniających, o których mowa w art. 54 § 1 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 i art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

6. Zgodnie z art. 4 § 2 k.p.s.w. prawo do obrony przysługuje również osobie, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie (art. 54 § 6 k.p.s.w.), z chwilą przystąpienia do przesłuchania po powiadomieniu jej o treści zarzutów albo z chwilą wezwania jej do złożenia pisemnych wyjaśnień. Osobę tę należy pouczyć o przysługującym jej prawie. Przepisy art. 21–24 k.p.s.w. stosuje się odpowiednio. Przepis ten nie gwarantuje natomiast prawa do obrony osobie podejrzanej o popełnienie wykroczenia, w stosunku do której muszą zostać podjęte czynności wyjaśniające (A. Sako-wicz, *Opinia prawna z 4.03.2015 r. na temat projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia oraz ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* (druk sejmowy nr 3103), <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk7.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=3103> (dostęp: 3.12.2021 r.)).
7. Przepis art. 54 § 6 zdanie 1 k.p.s.w. dotyczy osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia nie posługuje

się terminem przedstawienia zarzutów. Należy jednak uznać, że czynności podejmowane wobec sprawcy wykroczenia na podstawie art. 54 § 6 k.p.s.w. stanowią odpowiednik przedstawienia zarzutów w Kodeksie postępowania karnego (zob. P.K. Sowiński, *Kilka uwag, o obronie obwinionego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia* [w:] *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczyka z okazji 70. urodzin*, red. J. Kasiński, A. Małolepszy, P. Misztal, R. Olszewski, K. Rydz-Sybilak, D. Świecki, Warszawa 2019, s. 572–574). Przepis art. 54 § 5 k.p.s.w. mówi o osobie podejrzanej o popełnienie wykroczenia, pod pojęciem której należy rozumieć osobę, co do której nie został jeszcze spełniony warunek sporządzenia przeciwko niej stosownego wniosku o ukaranie. Wobec tej osoby można podjąć czynności dowodowe wymienione art. 54 § 5 k.p.s.w. w celu ustalenia, czy należy sporządzić wniosek o ukaranie.

8. W przypadku zatrzymania osoby podejrzanej o popełnienie wykroczenia jeszcze przed przystąpieniem do czynności, o której mowa w art. 54 § 6 k.p.s.w., przysługuje jej prawo do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, o którym to prawie osoba zatrzymana musi zostać pouczone zgodnie z wymogami art. 46 § 7 k.p.s.w. Do czasu podjęcia czynności, o których mowa w art. 54 § 6 k.p.s.w., adwokat lub radca prawny udzielający porady zatrzymanemu nie ma statusu obrońcy. Jednakże, zgodnie z art. 41 § 1 k.p.s.w., stosuje się do niego odpowiednio zakaz dowodowy wyrażony w art. 178 k.p.k. (M. Wąsek-Wiaderek [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, red. A. Sakowicz, Legalis 2020, uw. 6 do art. 4).
9. Zgodnie z art. 4 § 3 k.p.s.w., przed przystąpieniem do przesłuchania albo wraz z wezwaniem do złożenia pisemnych wyjaśnień, należy pouczyć osobę, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie, o prawie do obrony, w tym o prawie do korzystania z pomocy jednego obrońcy. Należy ją także pouczyć o prawie do odmowy wyjaśnień i prawie zgłoszenia wniosków dowodowych (art. 54 § 6 k.p.s.w.). W przypadku, gdy pouczenie następuje wraz z wezwaniem do złożenia pisemnych wyjaśnień, wzmiankę

o pouczeniu zamieszcza się w notatce urzędowej, o której mowa w art. 54 § 7 k.p.s.w.

W razie odstąpienia od przesłuchania osoba podejrzana powinna być pouczona o prawie do obrony, w tym o prawie do korzystania z pomocy obrońcy, w wezwaniu do złożenia wyjaśnień na piśmie. Należy uczynić wzmiankę w notatce urzędowej, o której mowa w art. 54 § 7 k.p.s.w., o udzieleniu takiego pouczenia. Obwiniony otrzymuje pouczenie przewidziane w załączniku do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 13.04.2016 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach obwinionego w postępowaniu w sprawie o wykroczenie (Dz.U. poz. 511). W wyroku z 5.12.2017 r., II KK 389/17, LEX nr 2427148, Sąd Najwyższy trafnie wskazał, że: „pomimo, że wydanie wyroku nakazowego nie jest warunkowane przesłuchaniem w roli obwinionej osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie, bowiem przepis art. 54 § 7 KPW przewiduje możliwość odstąpienia od przesłuchania «jeżeli byłoby ono połączone ze znacznymi trudnościami», to jednak nawet w takiej sytuacji należy przesłać obwinionemu stosowane pouczenie o możliwości nadesłania wyjaśnień do właściwego organu w terminie 7 dni od odstąpienia od przesłuchania”.

10. Obrońca będąc procesowym przedstawicielem obwinionego, jest obowiązany podejmować czynności procesowe jedynie na korzyść oskarżonego (art. 86 § 1 k.p.k. w zw. z art. 24 § 2 k.p.s.w.). Czynności i zaniechania obrońcy niekorzystne dla obwinionego nie mogą więc wywoływać dla niego negatywnych skutków. Obrońca nie jest jednak związany wolą obwinionego i może skutecznie podejmować czynności procesowe nawet wbrew woli obwinionego. Obrońcą w sprawach o wykroczenia może być zarówno adwokat, jak i radca prawny (art. 24 § 1 k.p.s.w.). W wyroku z 17.10.2012 r., IV KK 99/12, LEX nr 1231601, SN słusznie wyjaśnił, że brak jest postaw ku temu, by na gruncie postępowania w sprawach o wykroczenia przyjmować węższy zakres realizacji zasady *nemo se ipsum accusare tenetur* niż ten, który został ukształtowany przez orzecznictwo na płaszczyźnie postępowania karnego. Uznanie doniosłości dla realizacji prawa do obrony już samego faktu

popęlnienia czynu zabronionego, wypełniającego znamiona wykroczenia, implikuje bezkarność jego sprawcy za przestępstwo składania fałszywych zeznań w zakresie wszelkich informacji składanych organom władzy publicznej, o ile tylko celem składania fałszywych zeznań jest uniknięcie samodenuncjacji.

Art. 5. [Przesłanki procesu]

§ 1.¹ Nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza, gdy:

- 1) czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia;**
- 2) czyn nie zawiera znamion wykroczenia albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia;**
- 3) ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze;**
- 4) nastąpiło przedawnienie orzekania;**
- 5) obwiniony zmarł;**
- 6) obwiniony jest:**
 - a) uwierzytelnionym w Rzeczypospolitej Polskiej, szefem przedstawicielstwa dyplomatycznego państwa obcego,**
 - b) osobą należącą do personelu dyplomatycznego tego przedstawicielstwa,**
 - c) osobą należącą do personelu administracyjnego lub technicznego tego przedstawicielstwa,**
 - d) członkiem rodziny osób wymienionych w lit. a–c i pozostaje z nimi we wspólnocie domowej,**
 - e) inną osobą korzystającą z immunitetu dyplomatycznego, na podstawie ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych,**
 - f) kierownikiem urzędu konsularnego lub innym urzędnikiem konsularnym państwa obcego albo inną osobą zrów-**

¹ Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17 (Dz.U. poz. 1387), art. 5 § 1 częściowo został uznany za niezgodny z art. 139 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony wyżej przepis traci moc w zakresie, w jakim nie czynią aktu abolicji indywidualnej negatywną przesłanką prowadzenia – odpowiednio – postępowania karnego, postępowania w sprawach o wykroczenia albo postępowania karnego wykonawczego.

naną z nimi na podstawie ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych;

- 7) obwiniony z mocy przepisów szczególnych nie podlega orzecznictwu na podstawie niniejszego kodeksu;
- 8) postępowanie co do tego samego czynu obwinionego zostało prawomocnie zakończone lub wcześniej wszczęte, toczy się;
- 9) brak jest skargi uprawnionego oskarżyciela albo żądania ścigania pochodzącego od osoby uprawnionej lub zezwolenia na ściganie, gdy ustawa tego wymaga;
- 10) zachodzi inna okoliczność wyłączająca z mocy ustawy orzekanie w postępowaniu na podstawie niniejszego kodeksu.

§ 2. Przepisu § 1 pkt 6 nie stosuje się:

- 1) do osób w nim wymienionych, jeżeli są obywatelami polskimi lub mają w Polsce miejsce stałego zamieszkania, przy czym osoby, o których mowa w lit. f, nie podlegają orzecznictwu na podstawie niniejszego kodeksu, tylko w zakresie czynności pełnionych w toku i w wykonaniu funkcji urzędowych;
- 2) jeżeli umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, stanowi inaczej.

§ 3. Przepisu § 1 pkt 6 można nie stosować do obywatela państwa obcego, z którym nie ma w tym przedmiocie umowy, a państwo to nie zapewnia wzajemności.

§ 4. Do chwili otrzymania wymaganego przez ustawę zezwolenia na ściganie lub żądania ścigania organ prowadzący czynności wyjaśniające może dokonywać czynności niecierpiących zwłoki w celu zabezpieczenia śladów i dowodów, a także czynności zmierzających do wyjaśnienia, czy żądanie będzie złożone lub zezwolenie będzie wydane.

1. Przepis art. 5 § 1 k.p.s.w. (będący odpowiednikiem art. 17 k.p.k.) formułuje przesłanki postępowania w sprawach o wykroczenia. Przesłanki procesowe są sytuacjami, od których uzależnione jest wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania (M. Cieślak, *O przesłankach procesowych w polskim postępowaniu karnym (podstawowe założenia i problemy metodologiczne)*, PiP 1969/12, s. 954; J. Tylman, *Warunki dopuszczalności postępowania karnego (przesłanki procesowe)* [w:] Nowa

kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze, Warszawa 1998, s. 9). Stanowią one przeszkody procesowe uniemożliwiające prowadzenie postępowania. Pojawienie się przesłanki wymienionej w tym przepisie oznacza, że postępowanie nie może być wszczęte, a jeżeli pomimo istnienia tej przesłanki lub pojawienia się jej już po wszczęciu postępowania (np. obwiniony zmarł) postępowanie było kontynuowane, musi ono zostać umorzone.

2. Przesłanki postępowania w sprawach o wykroczenia można podzielić na przesłanki pozytywne (dodatnie) oraz negatywne (ujemne). Przesłanki pozytywne to takie stany prawne, które muszą zachodzić, aby postępowanie mogło się toczyć, czyli muszą być dopuszczalne. Przesłanki negatywne, inaczej przeszkody postępowania, to stany, które wyłączają dopuszczalność wszczęcia i prowadzenia postępowania. Określony stan (sytuacja), który tworzy daną przesłankę, decyduje o tym, że postępowanie może być prowadzone, wówczas jest pozytywnym warunkiem dopuszczalności postępowania. W przypadku gdy istnienie określonego stanu (sytuacji), który tworzy daną przesłankę, decyduje o niedopuszczalności postępowania, jest negatywnym warunkiem dopuszczalności postępowania. Przykładowo, aby proces mógł się toczyć, skarga musi być złożona przez uprawnionego oskarżyciela. W tym przykładzie skarga uprawnionego oskarżyciela jest przesłanką pozytywną, która musi zaistnieć, aby postępowanie mogło się toczyć. Z kolei stan rzeczy osądzonej (*res iudicata*) jest negatywną przesłanką postępowania. Zaistnienie tej przesłanki uniemożliwia dalsze prowadzenie postępowania w sprawach o wykroczenia. Wszczęciu i prowadzeniu postępowania stoi na przeszkodzie prawomocne zakończenie postępowania co do tego samego czynu tej samej osoby (*ne bis in idem*). Przepis art. 5 § 1 k.p.s.w. jest sformułowany w ten sposób, że określa poprzez zaprzeczenie przesłanki dodatnie oraz ze swej istoty przesłanki ujemne. Pojawienie się tych przesłanek powoduje skutek prawny w postaci odmowy wszczęcia postępowania lub jego umorzenia, w przypadku gdy zostało już wszczęte.
3. Przesłanki dzieli się także na przesłanki ogólne i szczególne. Podział ten oparty jest na odmianie postępowania. Z tego punktu widzenia

wyróżnia się przesłanki ogólne oraz szczególne. Przesłanki ogólne dotyczą każdego rodzaju (trybu) postępowania o wykroczenia. Większość przesłanek wymienionych w art. 5 § 1 k.p.s.w. ma taki charakter. Natomiast przesłanki szczególne – to przesłanki dopuszczalności szczególnego rodzaju (trybu) postępowania, np. przesłanki trybu przyspieszonego (art. 90–91 k.p.s.w.) lub postępowania w określonej kategorii spraw, np. żądanie ścigania przewidziane w art. 5 § 1 pkt 9 k.p.s.w. konieczne tylko w przypadku niektórych wykroczeń.

4. Istotny z uwagi na zasięg oddziaływania przesłanek jest podział na przesłanki względne (relatywne) i bezwzględne (absolutne). Przesłanki bezwzględne warunkują dopuszczalność postępowania przeciwko określonej osobie o określony czyn w każdym układzie procesowym. Przesłanki względne natomiast warunkują dopuszczalność postępowania tylko w określonym układzie procesowym, co nie przesądza o dopuszczalności postępowania o ten sam czyn przeciwko temu samemu oskarżonemu w innym układzie procesowym. Przesłanki bezwzględne są przeszkodami postępowania, które nigdy nie mogą być usunięte, powodują niedopuszczalność postępowania (np. śmierć obwinionego). Przesłanki względne są natomiast przeszkodami usuwalnymi, które powodują niedopuszczalność postępowania, jeżeli nie zostaną usunięte (np. brak skargi uprawnionego oskarżyciela). Podział ten ma duże znaczenie praktyczne w związku z zagadnieniem prawomocności materialnej (zakaz *ne bis in idem*) orzeczeń umarzających postępowanie. Kwestia ta kształtuje się inaczej w przypadku przesłanek bezwzględnych, inaczej zaś w wypadku przesłanek względnych. W przypadku umorzenia postępowania z powodu przesłanki bezwzględnej powstaje samoistna przeszkoda procesowa dla ponownego postępowania o ten sam czyn przeciwko temu samemu obwinionemu, która ma zasięg nieograniczony. Natomiast umorzenie postępowania z powodu przesłanki względnej (relatywnej) powoduje niedopuszczalność postępowania tylko w tym samym układzie procesowym. Układ ten wyznaczają: osoba obwinionego, czyn w znaczeniu przedmiotowym oraz konkretny element, którego dotyczy brak uznany za negatywną przesłankę postępowania. Stan sprawy osądzonej powstaje tylko w zakresie tego samego układu procesowego, wyznaczonego przez te same trzy elementy.

5. Przesłanki dzieli się także na przesłanki o charakterze materialnym, formalnym i mieszanym. Przesłanki o charakterze czysto formalnym oznaczają te warunki, których znaczenie wyczerpuje się wyłącznie w sferze prawa procesowego, np. powaga rzeczy osądzonej czy brak skargi uprawnionego oskarżyciela. Pod pojęciem przesłanek o charakterze materialnym rozumie się warunki, które decydują nie tylko o dopuszczalności postępowania, ale stanowią równocześnie warunki odpowiedzialności z punktu widzenia prawa materialnego (zob. art. 5 § 1 pkt 1–3 k.p.s.w.). Wreszcie przesłanki o charakterze mieszanym oznaczają te warunki, które mają zabarwienie materialnoprawne i najczęściej zaliczane są przez ustawodawcę i doktrynę do instytucji prawa materialnego. Wywierają one wpływ na odpowiedzialność wyłącznie na drodze procesowej i dlatego pod względem swego działania nie różnią się zasadniczo od przesłanek czysto formalnych (np. przedawnienie po upływie terminów określonych w art. 45 § 1 k.w.).
6. W przypadku gdy w tej samej sprawie, czyli w stosunku do tego samego oskarżonego i tego samego czynu, ujawnią się równocześnie dwie lub więcej ujemne przesłanki procesowe, występuje realny zbieg przesłanek procesowych.

W sytuacji zbiegu przesłanek jednorodzących, np. powagi rzeczy osądzonej z immunitetem dyplomatycznym, podstawę umorzenia stanowią łącznie obie zbiegające się przesłanki. Wynika to z „postulatu dążenia do maksymalnej zasadności decyzji procesowej, do wszechstronnego uwzględnienia okoliczności mogących stanowić jej podstawę” (M. Cieślak, *Polska procedura karna – podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 453). W razie jednak zbiegu negatywnej przesłanki bezwzględnej, np. powagi rzeczy osądzonej, z negatywną przesłanką względną podstawą decyzji o umorzeniu postępowania będzie powaga rzeczy osądzonej, gdyż dotyczy ona dopuszczalności procesu w każdym układzie procesowym. Podobnie będzie w przypadku zbiegu przesłanki ogólnej, np. powagi rzeczy osądzonej, z przesłanką szczególną. Przesłanka powagi rzeczy osądzonej będzie podstawą decyzji o umorzeniu postępowania, gdyż warunkuje ona dopuszczalność postępowania „w ogóle”, niezależnie od trybu ścigania, rodzaju postępowania lub etapu procesu.

W przypadku natomiast zbiegu przesłanki formalnej z przesłanką materialną podstawę decyzji o umorzeniu postępowania stanowić powinna przesłanka formalna, nawet gdyby ujemna przesłanka materialna stwierdzona została dopiero podczas przewodu sądowego („zasada pierwszeństwa oceny formalnej”). Przykładowo w przypadku zbiegu przesłanki powagi rzeczy osądzonej z przesłanką materialną, podstawę decyzji o umorzeniu postępowania stanowić będzie przesłanka powagi rzeczy osądzonej – nawet gdy istnienie przesłanki materialnej zostanie stwierdzone po rozpoczęciu przewodu sądowego.

W sytuacji zbiegu różnych przesłanek materialnych może zachodzić pozorny zbieg przesłanek procesowych. Stwierdzenie, że karalność zarzucanego obwinionemu czynu ustała na skutek upływu czasu (przedawnienia) wymaga równocześnie ustalenia, iż sam czyn został popełniony. Nie można bowiem przyjąć ustania karalności czynu na skutek przedawnienia, jeżeli zgodnie z ustaleniami dowodowymi czynu w ogóle nie popełniono. Podstawę decyzji sądu stanowić będzie jedynie przesłanka rzeczywista, tj. brak czynu. Sąd Okręgowy w Białymstoku w wyroku z 13.11.2013 r., VIII Ka 805/13, LEX nr 1715651, stwierdził jednak, że skoro na etapie wyrokowania przez sąd I instancji przedawnienie już nastąpiło, co w konsekwencji oznaczało, iż prawidłowo sąd I instancji umorzył postępowanie na podstawie art. 62 § 2 k.p.s.w., wobec niezastnienia przesłanek, o których mowa w art. 5 § 1 pkt 1 i 2 k.p.s.w., a zaistnienia przesłanki określonej w art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. Trafnie natomiast SA w Łodzi w wyroku z 21.03.2018 r., II AKo 178/18, Prok. i Pr.–wkł. 2018/10, poz. 28, wyjaśnił, że w sytuacji stwierdzenia zbiegu negatywnych przesłanek procesowych, określonych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. oraz pkt 6 k.p.k. (art. 5 § 1 pkt 1–2 oraz pkt 4 k.p.s.w.) Sąd w zasadzie powinien umorzyć postępowanie z uwagi na niedopuszczalność jego dalszego prowadzenia wobec przedawnienia karalności czynu. Zasada ta nie ma jednak zastosowania wówczas, gdy zbieg tych przesłanek zostanie stwierdzony dopiero po przeprowadzeniu dowodów i wyjaśnieniu wszystkich okoliczności faktycznych. Doszło bowiem wówczas do zbadania podstaw odpowiedzialności oskarżonego (obwinionego) i w takiej sytuacji Sąd powinien podjąć decyzję odnoszącą się do braku tych podstaw, a więc wydać wyrok uniewinniający,

a nie umarzający postępowanie z powodu przedawnienia. W innych przypadkach, gdy zachodzi „realny zbieg” ujemnych przesłanek materialnych – obowiązuje odpowiednio postulat maksymalnej zasadności decyzji procesowej (podstawę decyzji stanowi łącznie zespół zbiegających się przesłanek o charakterze materialnym).

7. Organy prowadzące postępowanie są obowiązane w toku całego postępowania sprawdzać, czy nie zachodzi ujemna przesłanka postępowania. Ustalenie, czy postępowanie będzie w danej sprawie dopuszczalne, powinno nastąpić jeszcze przed jego wszczęciem. Stwierdzenie na tym etapie postępowania wystąpienia ujemnej przesłanki powinno spowodować odmowę jego wszczęcia przez organ prowadzący postępowanie, a ustalenie ujemnej przesłanki na dalszym etapie postępowania spowoduje konieczność jego umorzenia. Okoliczności wyłączające orzekanie na podstawie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia uwzględnia się z urzędu w każdym stadium postępowania. Negatywne przesłanki postępowania nie wstrzymują postępowania zmierzającego do ich wyjaśnienia. Odnosi się to także do postępowania odwoławczego w zakresie orzeczenia wydanego wbrew istnieniu negatywnej przesłanki postępowania. Ustalenie negatywnej przesłanki może często być związane z długotrwałym postępowaniem. W razie wątpliwości należy także i w tym przypadku stosować zasadę *in dubio pro reo*.
8. W sytuacji ujawnienia okoliczności wyłączającej postępowanie prezes sądu, orzekając jednoosobowo, odmawia jego wszczęcia (art. 59 § 2 k.p.s.w.). Natomiast w razie stwierdzenia okoliczności wyłączających orzekanie po wszczęciu postępowania sąd wydaje postanowienie o jego umorzeniu, a jeżeli rozpoczęto już przewód sądowy – wyrok o umorzeniu postępowania. Na postanowienie o umorzeniu przysługuje zażalenie (art. 62 § 2 k.p.s.w.). W razie natomiast stwierdzenia okoliczności, o których mowa w art. 5 § 1 pkt 1 i 2 k.p.s.w., po rozpoczęciu przewodu sądowego sąd wydaje wyrok uniewinniający, chyba że sprawca był w chwili czynu niepoczytalny (art. 62 § 3 k.p.s.w.).
9. Praktyczne znaczenie ujemnych przesłanek postępowania przejawia się w ich funkcji negatywnej, tzn. w procesowych konsekwencjach istnienia

przesłanki ujemnej. Konsekwencje te oznaczają prawną niedopuszczalność postępowania. Organ procesowy ma obowiązek niewszczyniania postępowania karnego, a wszczęte ma obowiązek umorzyć. Umorzenie postępowania unicestwia prawny byt postępowania w sprawach o wykroczenia. Z chwilą uprawomocnienia się decyzji o umorzeniu postępowania wszelka działalność procesowa ustaje.

10. Wyliczenie przesłanek w przepisie art. 5 § 1 k.p.s.w. nie jest enumeratywne, ale tylko przykładowe. Zgodnie bowiem z art. 5 § 1 pkt 10 k.p.s.w. postępowania nie wszczyna się, a wszczęte umarza, gdy zachodzi inna niż wymieniona w art. 5 § 1 pkt 1–9 k.p.s.w. okoliczność wyłączająca z mocy ustawy orzekanie w postępowaniu na podstawie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.
11. Postępowania nie można wszcząć, a wszczęte należy umorzyć, gdy czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających jego popełnienie (art. 5 § 1 pkt 1 k.p.s.w.). Wszczęcie postępowania będzie prawnie dopuszczalne, gdy będzie istnieć co najmniej taki zespół danych, który obiektywnie uprawdopodobnia fakt popełnienia wykroczenia, subiektywnie zaś wywołuje co do tego faktu w organie ścigania wysoki stopień podejrzenia. Prawdopodobieństwo popełnienia przez daną osobę tego czynu nie może być przy tym na tyle duże, aby można było jej postawić zarzut popełnienia tego czynu. Szczegółnego znaczenia nabierają w tym kontekście reguły dowodzenia. W myśl zasady *in dubio pro reo* niedających się usunąć wątpliwości faktycznych i prawnych nie należy rozstrzygać na niekorzyść obwinionego, a więc postępowanie należy umorzyć, a w postępowaniu jurysdykcyjnym musi zapaść wyrok uniewinniający, gdy brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa. Należy przyjąć, że czynu nie popełniono nie tylko wtedy, gdy istnieje pewność co do tego, ale i wtedy, gdy brak jest dostatecznych dowodów na popełnienie czynu w ogóle, a także na popełnienie go przez określoną osobę. Czynu nie popełniono zarówno wówczas, gdy w ogóle nie było danego zdarzenia, jak i wówczas, gdy nie było ono wynikiem świadomego działania obwinionego. W przepisie art. 5 § 1 pkt 1 k.p.s.w. chodzi bowiem o czyn w znaczeniu zachowania naruszającego przepisy

prawa człowieka, który jest zdalny do ponoszenia odpowiedzialności prawnej. W ustaleniu, czy istnieją podstawy do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie, pomocne może być przeprowadzenie czynności sprawdzających (art. 54 § 1 k.p.s.w.). W doktrynie i praktyce od dawna utrwalony jest pogląd, że oczywisty brak faktycznych podstaw oskarżenia, jako przesłanka umorzenia postępowania, nie może być efektem oceny dowodów (zob. postanowienie SN z 8.12.2004 r., IV KK 337/04, OSNKW 2004, poz. 2304).

12. Przepis art. 5 § 1 pkt 2 k.p.s.w. wymienia przesłankę materialną polegającą na tym, że „czyn nie zawiera znamion wykroczenia albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia”. Ustawowe znamiona są z reguły określone opisowo i dotyczą podmiotu, przedmiotu, strony podmiotowej i przedmiotowej przestępstwa. Czyn może być uznany za wykroczenie tylko wtedy, gdy zawiera cechy określone w ustawowym typie wykroczenia (M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 90). Czyn nie zawiera znamion wykroczenia, jeżeli brak w nim wszystkich lub niektórych znamion danego zachowania. Brak któregośkolwiek ze znamion przekreśla możliwość odpowiedzialności za wykroczenie określone w danym przepisie, nie musi jednak oznaczać zaistnienia przesłanki z art. 5 § 1 pkt 2 k.p.s.w., gdyż wówczas dane zachowanie może podlegać kwalifikacji z innego przepisu Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Dopiero jednak, gdy dane zachowanie nie zawiera znamion żadnego z wykroczeń, zachodzi ta przesłanka negatywna (A. Światłowski [w:] *Kodeks...*, uw. 9 do art. 5). Sąd jest związany jedynie samym wydarzeniem faktycznym, a nie jego opisem i kwalifikacją prawną przedstawianą przez oskarżyciela. Nieprawidłowa kwalifikacja prawna czynu wskazana we wniosku o ukaranie nie stanowi podstawy do odmowy wszczęcia postępowania lub umorzenia postępowania, jeżeli czyn wyczerpuje znamiona wykroczenia określone w innym przepisie. Sąd może sam dokonać zmian w opisie czynu i przyjąć jego inną kwalifikację prawną.
13. W wyroku z 16.07.2009 r., V KK 138/09, OSNKW 2009/8, poz. 72, SN wyjaśnił, że przypisanie obwinionemu zawinienia czynu, który już w dacie orzekania przez sąd odwoławczy nie wypełniał znamion

wykroczenia, choćby związane było z odstąpieniem od wymierzenia kary, zrównać należy z sytuacją określoną w art. 537 § 2 *in fine* k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.s.w. Stwierdzenie braku znamion ustawowych czynów musi prowadzić do uniewinnienia obwinionego od zarzutów, które mu postawiono, także w postępowaniu kasacyjnym (wyrok SN z 10.06.2009 r., III KK 43/09, LEX nr 578046; uchwała SN z 13.03.1997 r., I KZP 1/97, OSNKW 1997/5–6, poz. 42).

14. W przypadku idealnego zbiegu przestępstwa i wykroczenia, a więc w sytuacji gdy czyn jednocześnie zawiera znamiona przestępstwa i wykroczenia, podstawy odmowy wszczęcia lub prowadzenia postępowania nie będzie stanowił art. 5 § 1 pkt 2 k.p.s.w., ale art. 61 § 1 pkt 1 k.p.s.w. Przypadek ten dotyczy jednak sytuacji, gdy postępowanie karne zostało już prawomocnie zakończone orzeczeniem skazującym lub toczy się postępowanie karne z oskarżenia publicznego. Na postanowienie o umorzeniu postępowania z przyczyn wskazanych w art. 61 § 1 pkt 1 k.p.s.w. przysługuje zażalenie (art. 61 § 2 k.p.s.w.). W sprawie o wykroczenie, w której odmówiono wszczęcia postępowania lub je umorzono, można podjąć postępowanie w terminie trzech miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o przestępstwo, jeżeli orzeczeniem tym uniewinniono oskarżonego lub umorzono postępowanie, a nie ustała jeszcze karalność wykroczenia (art. 61 § 3 k.p.s.w.).
15. Postępowania nie wszczyna się, a wszczęte umarza także wtedy, gdy ustawa stanowi, że „sprawca nie popełnia wykroczenia”. Sytuacja, gdy sprawca nie popełnia wykroczenia, będzie miała miejsce, gdy wystąpi określone działanie lub zaniechanie konkretnego sprawcy, zajdzie jednak okoliczność wyłączająca możliwość uznania tego czynu zabronionego za wykroczenie. Do okoliczności tych należy zaliczyć: okoliczności uchylające bezprawność danego czynu (kontratypy), brak społecznej szkodliwości danego zachowania sprawcy oraz okoliczności wyłączające zawinienie przez sprawcę. W zakresie pierwszej grupy okoliczności, Kodeks wykroczeń stanowi, iż sprawca nie popełnia wykroczenia w przypadku obrony koniecznej (art. 15 k.w.), stanu wyższej konieczności (art. 16 k.w.). Przyjąć należy, że „niepopełnienie wykroczenia” oznacza również sytuację, gdy ustawa stwierdza, że sprawca

„nie podlega odpowiedzialności” (zob. art. 146 § 2 k.w.). Wskazać należy także na uregulowania występujące poza Kodeksem wykroczeń. Przepis art. 53 ust. 2 ustawy z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 450 ze zm.) pozwala kierującemu pojazdem uprzywilejowanym, przy spełnieniu określonych w tym przepisie warunków, nie stosować się do przepisów o ruchu pojazdów, zatrzymaniu i postoju oraz do znaków i sygnałów drogowych. Bezprawność zachowania jest także wyłączona w przypadku, gdy zachowanie to będzie stanowić ukształtowany w praktyce zwyczaj (zob. A. Gubiński, *Zasady odpowiedzialności w prawie wykroczeń*, ZW 1980/5, s. 41–43; O. Sitarz, *Materialne prawo wykroczeń. Część ogólna*, Warszawa 2015, s. 92). Trafnie jednak wskazuje się, że praktyczne znaczenie zwyczaju na gruncie prawa wykroczeń jest niewielkie (P. Daniluk, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 15).

16. Zupełny brak społecznej szkodliwości danego zachowania powoduje brak wykroczenia, a więc niedopełnienie wykroczenia w rozumieniu art. 5 § 1 pkt 2 k.p.s.w. Brak społecznej szkodliwości będzie miał miejsce tylko wtedy, gdy dane zachowanie w ogóle, w jakimkolwiek stopniu, nie mogło być uznane za społecznie szkodliwe. Wykroczeniem jest jedynie czyn społecznie niebezpieczny zagrożony ustawą. Brak społecznej szkodliwości danego zachowania doprowadzi więc do braku wykroczenia (zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 74; por. także wyrok SN z 25.01.2000 r., WKN 45/99, OSNKW 2000/5–6, poz. 47). Wydając decyzję o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu już wszczętego postępowania, sąd powinien odnieść się w uzasadnieniu rozstrzygnięcia do określonych w art. 47 § 6 k.w. kryteriów oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu i wskazać, dlaczego uznał, że dane zachowanie, choć spełniało znamiona typu czynu zabronionego jako wykroczenie, cechowało się jednak zerową społeczną szkodliwością (A. Światłowski [w:] *Kodeks...*, uw. 19 do art. 5).
17. Sprawca nie popełni wykroczenia, gdy zaistnieją okoliczności wyłączające zawinienie sprawcy. Czyn zabroniony będzie zawiniony przez sprawcę, gdy spełnione zostaną określone w ustawie warunki. Do warunków tych należy zaliczyć osiągnięcie przez sprawcę wieku

odpowiedzialności za wykroczenie (art. 8 k.w.), poczytalność sprawcy (art. 17 k.w.) oraz nieznajdowanie się sprawcy w błędzie co do karalności wykroczenia (art. 7 k.w.) (zob. P. Daniluk, *Kodeks wykroczeń...*, s. 22). W doktrynie dominuje pogląd, że w razie złożenia do sądu rejonowego wniosku o ukaranie nieletniego za czyn będący wykroczeniem nie można odmówić wszczęcia postępowania z uwagi na brak znamion wykroczenia, gdyż w czynie występują te znamiona, a także ze względu na to, że obwiniony nie podlega orzecznictwu na podstawie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, gdyż nieletni w ogóle nie może być obwinionym o wykroczenie i podlega wprawdzie procedurze innej, ale nie odpowiada zgodnie z nią za swój czyn, lecz jedynie w związku z tym, co uczynił, rozważa się kwestię stosowania środków wychowawczych wobec niego (T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 80–81). Umorzenie postępowania na podstawie art. 5 § 1 pkt 2 k.p.s.w. w zw. z art. 17 § 1 k.w. wiąże się jednak z koniecznością dokonania oceny opinii psychiatrycznej pod kątem spełnienia przesłanek wynikających z art. 201 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 k.p.s.w. i poczynienia ustaleń przez sąd w kwestii poczytalności obwinionego w chwili czynu. Natomiast sąd kasacyjny może orzec odmiennie co do istoty sprawy jedynie wtedy, gdy pozwalają na to ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego wyroku (zob. wyrok SN z 16.05.2003 r., II KK 50/03, OSNKW 2003, poz. 1028).

18. W wypadku bezpodstawnego wniesienia wniosku o ukaranie za wykroczenie, którego znamiona zostały pochłonięte przez przestępstwo, podstawę odmowy wszczęcia bądź umorzenia postępowania w sprawie o wykroczenie winien stanowić art. 5 § 1 pkt 2 k.p.s.w., gdyż czyn, którego znamiona zostały pochłonięte, w istocie w ogóle nie zawiera znamion wykroczenia. Dopiero bowiem stwierdzenie idealnego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem przekreśla zastosowalność przepisu art. 5 § 1 pkt 2 k.p.s.w. i dopiero w takim wypadku możliwość unicestwienia postępowania stwarza art. 61 § 1 pkt 1 k.p.s.w. (zob. J. Lewiński, *Komentarz do kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2005, s. 20). W przypadku, gdy opis określonego typu czynu zabronionego zawiera się w opisie innego czynu, popełnionego w tym samym

czasie i miejscu, kolizja unormowań jest pozorna i mamy do czynienia z pomijalnym zbiegiem przepisów ustawy wynikającym z zastosowania zasady *lex consumens derogat legi consumptae*. Kumulatywny zbieg przepisów (tzn. zbieg znamion dwóch różnych typów przestępstw, ale także idealny zbieg przestępstwa z wykroczeniem) występuje wyłącznie wówczas, gdy stykające się znamiona krzyżują się ze sobą, a nie zawierają się w sobie. Kiedy znamiona wykroczenia zawierają się w ustawowym typie przestępstwa, bezwzględnie nie ma podstaw do prowadzenia czynności wyjaśniających w sprawie o rzekome wykroczenie, gdyż nastąpiło całkowite pochłonięcie znamion wykroczenia przez znamiona przestępstwa. Zasada konsumpcji nie może być stosowana częściowo, tzn. tak, jakby znamiona przestępstwa mogły zredukować jedynie część znamion wykroczenia, a pozostałe w ten sposób znamiona wykroczenia stworzyć idealny zbieg przestępstwa z innym typem wykroczenia niż to, które sprawca w istocie popełnił. Stosowanie reguły konsumpcji nie polega bowiem na „szatkowaniu” znamion karalnych czynów zabronionych, lecz – w obszarach wspólnych przestępstw i wykroczeń – na pominięciu znamion wykroczenia lub na ich pozostawieniu w całości wówczas, kiedy stwierdzimy brak podstaw do redukcji (zob. W. Marcinkowski, *Materialnoprawna i procesowa problematyka idealnego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem*, WPP 2003/3, s. 33–34; W. Marcinkowski, *Kilka zagadnień z obszarów wspólnych przestępstw i wykroczeń*, Prok. i Pr. 2001/2–3, s. 24).

19. W razie stwierdzenia okoliczności, o których mowa w art. 5 § 1 pkt 1 i 2 k.p.s.w., po rozpoczęciu przewodu sądowego sąd wydaje wyrok uniewinniający, chyba że sprawca był w chwili czynu niepoczytalny (art. 62 § 3 k.p.s.w.).
20. Proces jest niedopuszczalny, gdy ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze (art. 5 § 1 pkt 3 k.p.s.w.). Zgodnie z art. 11 § 4 k.w. nie podlega karze za usiłowanie ten, kto dobrowolnie odstąpił od czynu lub zapobiegł skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego (odstąpienie od czynu przy usiłowaniu). Odpowiednikiem tego przepisu w prawie karnym jest przepis art. 15 § 1 k.k., który przewiduje klauzulę skutecznego czynnego żalu przy usiłowaniu przestępstwa. Pomocniczo mogą

być wykorzystywane w prawie wykroczeń poglądy i stanowiska co do czynnego żalu w Kodeksie karnym, w szczególności dotyczące dobrovolności odstąpienia lub zapobieżenia skutkowi. Przykładem przepisu na gruncie prawa wykroczeń, na podstawie którego sprawca nie podlega karze, jest art. 146 § 2 k.w., który stanowi, że sprawca nie podlega odpowiedzialności, jeżeli pomimo niedokonania zgłoszenia, akt stanu cywilnego został sporządzony we właściwym czasie.

21. Proces jest niedopuszczalny, gdy nastąpiło przedawnienie orzekania (art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w.). Przedawnienie orzekania następuje z chwilą ustania karalności wykroczenia. Zgodnie z art. 45 § 1 k.w. karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok. Jeżeli jednak w tym okresie postępowanie zostało wszczęte, karalność wykroczenia ustaje z upływem dwóch lat od zakończenia tego okresu. Przedawnienie orzekania jest negatywną przesłanką procesową o charakterze bezwzględny (zob. postanowienie SN z 7.06.2006 r., II KK 34/06, LEX nr 192978). Pod pojęciem wszczęcia postępowania należy rozumieć postanowienie prezesa sądu o wszczęciu (art. 59 § 2 k.p.s.w.), a także wszczęcie dochodzenia karnego, gdy czyn początkowo oceniono jako przestępstwo (zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 74). Przedawnienie orzekania określone w art. 45 § 1 k.w. stanowi ujemną przesłankę procesową w myśl art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. i jest podstawą do uchylenia zaskarżonego wyroku oraz umorzenia postępowania wobec stwierdzenia przedawnienia (zob. wyrok SN z 22.10.2003 r., V KK 223/03, OSNKW 2003, poz. 2183; wyrok SN z 8.09.2005 r., V KK 235/05, OSNKW 2005, poz. 1628). Postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w. Prezes sądu nie może więc wszcząć postępowania, jeżeli od popełnienia wykroczenia upłynął rok. Sąd (zarówno pierwszej, jak i drugiej instancji) będzie musiał umorzyć postępowanie, jeżeli nie wyda orzeczenia przed upływem dwóch lat od zakończenia tego okresu. Wskazany w art. 45 § 1 k.w. w drugiej części przepisu warunek przedłużenia okresu przedawnienia karalności wykroczenia jest spełniony wtedy, gdy w ciągu roku od jego popełnienia postępowanie o wykroczenie zostało wszczęte przez prezesa sądu na podstawie art. 59 § 2 k.p.s.w., jeżeli zaś stanowiący wykroczenie czyn został początkowo

oceniony jako przestępstwo, także wówczas, gdy w tym samym okresie zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze przeciwko osobie [postanowienie SN (7) z 21.10.2003 r., I KZP 9/03, OSNKW 2003/11–12, poz. 92].

22. Zgodnie z art. 45 § 2 k.w. w razie uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia przedawnienie biegnie od daty jego uchylenia. Sąd zobowiązany jest więc rozpoznać sprawę o wykroczenie po uchyleniu prawomocnego rozstrzygnięcia w następstwie kasacji lub wznowienia postępowania w ciągu dwóch lat. Przedawnienie nie biegnie, jeżeli w dniu uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia okres przedawnienia już upłynął. Przedwidziane w art. 45 § 2 k.w. przedłużenie tego terminu w razie uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia wchodzi w rachubę jedynie, jeżeli w momencie uchylania przedawnienie jeszcze nie nastąpiło. W przypadku gdy przedawnienie nastąpiło, dalsze postępowanie w danej sprawie staje się już niemożliwe, z uwagi na przedawnienie karalności zarzucanego wykroczenia (art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w.) [uchwała SN (7) z 7.06.2002 r., I KZP 15/02, OSNKW 2002/7–8, poz. 49; zob. także wyrok SN Izba Karna z 6.05.2003 r., III KK 219/02, OSNKW 2003, poz. 906]. W związku z tym, że żadne z unormowań w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia nie odsyła do art. 17 k.p.k., należy uznać, iż w wypadku zaistnienia warunków wymienionych w art. 45 § 1 k.w. podstawą umorzenia postępowania w sprawach o wykroczenia rozpoznawanych po 17.10.2001 r. jest art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w., nie zaś art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia zawiera autonomiczne unormowania dotyczące m.in. okoliczności wyłączającej postępowanie w postaci przedawnienia orzekania (art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w.). Przepis ten ma zastosowanie również w postępowaniu kasacyjnym toczącym się po 17.10.2001 r., niezależnie od tego, czy owo postępowanie dotyczy orzeczenia zapadłego przed tą datą czy też po niej. Odmiennych bowiem unormowań nie zawiera ustawa z 24.08.2001 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 106, poz. 1149), dodatkowo wskazuje w art. 13, że w razie wątpliwości, czy stosować prawo dotychczasowe, czy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, stosuje się przepisy tego Kodeksu (wyrok SN z 24.07.2002 r.,

II KK 141/02, LEX nr 55191; wyrok SN z 24.07.2002 r., II KK 89/02, OSNKW 2002/11–12, poz. 109, KZS 2002/12, poz. 12).

23. Upływ dwuletniego okresu karalności wykroczenia przewidzianego w art. 45 § 1 k.w., stanowi negatywną przesłankę prowadzenia dalszego postępowania po myśli art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w., której – wobec tego, że przedawnienie już nastąpiło – nie może przełamać dyspozycja normy art. 45 § 2 k.w. Bieg terminu przedawnienia liczony, w myśl powołanego przepisu, na nowo od daty uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia ma miejsce wyłącznie wówczas, gdy w dacie uchylania tego rozstrzygnięcia termin przedawnienia jeszcze nie minął (wyrok SN z 15.05.2002 r., IV KK 141/02, LEX nr 53325). Postępowanie należy umorzyć w sytuacji, gdy nastąpiło przedawnienie karalności, ale tylko wtedy, gdy nie ma od razu podstaw do uniewinnienia oskarżonego z braku czynu lub braku znamion czynu jako wykroczenia albo braku winy. Umorzenie z racji przedawnienia wchodzi też zawsze w rachubę, gdyby kwestie istnienia czynu, jego znamion i odpowiedzialności wymagały dalszego dowodzenia, gdyż postępowaniu w tej materii stoi już na przeszkodzie przedawnienie karalności (postanowienie SN z 2.07.2002 r., IV KKN 264/99, LEX nr 54407). W przypadku gdy okres przedawnienia upłynął po wydaniu wyroku pierwszoinstancyjnego, który następnie uprawomocnił się wobec niezaskarżenia środkami odwoławczymi, nie jest możliwe umorzenie postępowania w trybie art. 62 § 1 k.p.s.w. z powodu negatywnej przesłanki procesowej przewidzianej w art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w., gdyż stoi na przeszkodzie powaga rzeczy osądzonej, o jakiej stanowi przepis art. 5 § 1 pkt 8 k.p.s.w. (postanowienie SN z 2.12.2011 r., III KK 209/11, OSNKW 2012/3, poz. 26).
24. Okres przedawnienia liczy się od momentu popełnienia czynu. Wykroczenie jest natomiast popełnione w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był zobowiązany (art. 4 § 1 k.w.). W przypadku wykroczeń trwałych czas ten liczy się od momentu, w którym ustał bezprawny stan, natomiast przy wykroczeniach ciągłych od daty ostatniego fragmentu zachowania (M. Bojarski, W. Radeccki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 217–218). Żadna czynność procesowa nie przerywa biegu terminu przedawnienia,

co oznacza, że także postępowanie odwoławcze powinno się zakończyć przed jego upływem. W związku z tym, że okoliczności wyłączające postępowanie uwzględnia się z urzędu w każdym stadium postępowania, stwierdzenie upływu terminu przedawnienia po wydaniu wyroku w pierwszej instancji i po złożeniu odwołania, ale przed przekazaniem sprawy sądowi odwoławczemu, powinno prowadzić do umorzenia procesu jeszcze przez sąd pierwszej instancji. W przypadku natomiast, gdy okoliczność tę stwierdzi dopiero sąd odwoławczy, to on powinien umorzyć postępowanie (T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 75).

25. W razie uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia termin przedawnienia odżywa. Przedawnienie biegnie od daty uchylenia orzeczenia (art. 45 § 2 k.w.). Pod pojęciem uchylenia należy rozumieć uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia w trybie kasacji lub wznowienia postępowania. Termin przedawnienia liczony od nowa jest terminem dwuletnim, gdyż postępowanie było już wszczęte (M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń...*, s. 218; T. Grzegorzczuk, *Nowela do prawa wykroczeń. Komentarz*, Kraków 1999, s. 36).
26. Z powodu przedawnienia należy umorzyć postępowanie także wtedy, gdy kwestia istnienia czynu, jego znamion i odpowiedzialności wymaga dalszego dowodzenia, ponieważ postępowaniu w tym zakresie stoi już na przeszkodzie przedawnienie karalności (zob. postanowienie SN z 2.07.2002 r., IV KKN 264/99, LEX nr 54407). Przedawnienie orzekania nie stoi natomiast na przeszkodzie uniewinnieniu obwinionego w sytuacji przewidzianej w art. 62 § 3 k.p.s.w., a także w sytuacjach nadzwyczajnych związanych z kasacją i wznowieniem postępowania (postanowienie SN z 7.06.2006 r., II KK 34/06, LEX nr 192978; uchwała SN z 13.03.1997 r., I KZP 1/97, OSNKW 1997/5–6, poz. 42; wyrok SN z 12.11.2001 r., IV KKN 54/00, LEX nr 553735).
27. Śmierć obwinionego powoduje, że postępowanie nie może być wszczęte lub prowadzone, gdyż brak podmiotu, przeciwko któremu mogłoby być prowadzone. Postępowanie przeciwko konkretnemu obwinionemu staje się bezprzedmiotowe. Śmierć obwinionego nie stoi natomiast

na przeszkodzie: wniesieniu i uwzględnieniu kasacji na jego korzyść (art. 529 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.s.w.), wznowieniu na jego korzyść postępowania (art. 529 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k. i art. 113 § 1 k.p.s.w.), rozpoznaniu zgłoszonych przez obwinionego za życia roszczeń o odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę (art. 114 § 3 k.p.s.w.).

28. W przypadku śmierci obwinionego należy umorzyć postępowanie w każdym jego stadium, w którym przesłanka ta zaistnieje, także po wydaniu wyroku, ale przed jego uprawomocnieniem (wyrok SN z 6.06.2013 r., III KK 147/13, LEX nr 1318414; wyrok SN z 3.04.2012 r., IV KO 128/11, LEX nr 1163361). W przypadku gdy obwiniony zmarł po wydaniu orzeczenia, ale przed jego skarżeniem, sąd pierwszej instancji powinien postanowieniem umorzyć postępowanie, ponieważ nie można skierować sprawy do wykonania, gdyż skazany już nie żyje. Nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy orzeczono przepadek przedmiotów, w tym zwłaszcza niebędących własnością sprawcy. Przedmioty te z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia stają się własnością Skarbu Państwa (art. 30 k.w.). Analogicznie w przypadku, gdy sąd pierwszej instancji wydał wyrok, nie wiedząc, że obwiniony nie żyje, gdyż niemożliwe jest uprawomocnienie się wyroku wobec obwinionego, który zmarł jeszcze przed jego wydaniem (zob. postanowienie SN z 19.09.2006 r., III KK 261/06, OSNwSK 2007/1, poz. 467).
29. W sytuacji, gdyby śmierć nastąpiła już w postępowaniu wykonawczym, należy umorzyć to postępowanie (art. 5 § 1 pkt 5 k.p.s.w.). W przypadku natomiast zgonu po przyjęciu mandatu, ale przed jego uregulowaniem, a więc w toku egzekucji administracyjnej, umorzenia dokonuje organ tej egzekucji (art. 59 § 1 pkt 6 p.e.a.) (T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 76).
30. Przepis art. 5 § 1 pkt 6 k.p.s.w. jako przeszkody do wszczęcia i prowadzenia postępowania wymienia immunitety zakrajowe w postaci immunitetów dyplomatycznych (lit. a–e) oraz konsularnych (lit. f). Immunitety dyplomatyczne stanowią przeszkodę do prowadzenia postępowań w sprawie wszystkich wykroczeń popełnionych przez

osoby wskazane w art. 5 § 1 pkt 6 lit. a–e k.p.s.w. Obejmuje on wszelkie czyny będące czynami zabronionymi jako wykroczenia osób nim objętych, niezależnie od związku tych czynów z pełnieniem przez osobę chronioną immunitetem czynności służbowych. Oznacza on całkowite wyjęcie danej osoby spod jurysdykcji polskich sądów. Osoba korzystająca z immunitetu dyplomatycznego nie może się samodzielnie zrzec korzystania z niego – stanowi to wyłączne uprawnienie państwa (podmiotu) wysyłającego (A. Światłowski [w:] *Kodeks...*, uw. 64 do art. 5).

31. Uwierzytelnionymi w Rzeczypospolitej Polskiej szefami przedstawicielstwa dyplomatycznego państwa obcego są przede wszystkim ambasadorowie i nuncjusze akredytowani przy Prezydencie RP oraz *chargé d'affaires* akredytowani przy Ministrze Spraw Zagranicznych. Personel dyplomatyczny to inne osoby mające stopień dyplomatyczny. Do personelu administracyjnego zalicza się m.in. sekretarki, archiwistów, szyfrantów i tłumaczy, zaś do personelu technicznego – pilotów, szoferów i techników. Innymi osobami korzystającymi z immunitetu dyplomatycznego na podstawie ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych są m.in.: szefowie państw obcych oraz członkowie rządów państw obcych podczas wizyt międzynarodowych, a także funkcjonariusze organizacji międzynarodowych, jak również funkcjonariusze Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz osoby wskazane w Protokole Nr 7, a także oficerowie łącznikowi Europolu (A. Światłowski [w:] *Kodeks...*, uw. 65 do art. 5).
32. Immunitety konsularne uniemożliwiają wszczynanie i prowadzenie postępowań w sprawie wykroczeń popełnionych przez osoby wskazane w art. 5 § 1 pkt 6 lit. f, ale tylko w zakresie czynności pełnionych w toku i w wykonaniu funkcji urzędowych (art. 5 § 2 pkt 1 k.p.s.w.). Immunitet zakrajowy wyłącza również odpowiedzialność w postępowaniu mandatowym. Immunitety te są okolicznościami wyłączającymi postępowanie z uwagi na normy prawa międzynarodowego, nie uchylają one karalności czynu, a tylko uniemożliwiają ściganie sprawcy.

33. Przepisu art. 5 § 1 pkt 6 k.p.s.w. nie stosuje się:
- 1) do osób w nim wymienionych, jeżeli są obywatelami polskimi lub mają w Polsce miejsce stałego zamieszkania (art. 5 § 2 pkt 1 k.p.s.w.);
 - 2) jeżeli umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, stanowi inaczej (art. 5 § 2 pkt 2 k.p.s.w.).

Przepisu art. 5 § 1 pkt 6 k.p.s.w. można nie stosować do obywatela państwa obcego, z którym nie ma w tym przedmiocie umowy, a państwo to nie zapewnia wzajemności (art. 5 § 3 k.p.s.w.).

34. Osoby wymienione w art. 5 § 1 pkt 6 lit. a–e k.p.s.w. nie są obowiązane do składania zeznań w charakterze świadka lub do występowania w charakterze biegłego, można jednak zwrócić się o wyrażenie przez te osoby zgody na złożenie zeznań lub wystąpienie w charakterze biegłego. W razie wyrażenia zgody wezwania dla tych osób nie mogą zawierać zagrożeń zastosowania środków przymusu, a w razie niestawienia na wezwanie lub odmowy złożenia zeznań nie można do nich stosować tych środków (art. 66 § 1 k.p.s.w.). Zasady te stosuje się także odpowiednio do osób wymienionych w art. 5 § 1 pkt 6 lit. f k.p.s.w., jeżeli okoliczności, których zeznania lub opinie mają dotyczyć, związane są z wykonywaniem przez te osoby funkcji urzędowych lub służbowych (art. 66 § 2 k.p.s.w.).
35. Dokumenty potwierdzające pełnienie funkcji członków misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych określa rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z 8.04.2015 r. w sprawie wiz oraz dokumentów potwierdzających pełnienie funkcji członków misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych (Dz.U. poz. 535). Rozporządzenie to zostało wydane na podstawie art. 63 ustawy z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach (obecnie Dz.U. z 2020 r. poz. 35 ze zm.). Zgodnie z § 1 pkt 1–2 rozporządzenie określa dokumenty potwierdzające pełnienie funkcji członków misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych oraz innych osób zrównanych z nimi pod względem przywilejów i immunitetów na podstawie ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych, a także dokumenty

potwierdzające status członków ich rodzin, uprawniające do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pobytu na tym terytorium oraz wzory dokumentów.

36. Postępowania nie można wszcząć, a jeżeli zostało wszczęte należy umorzyć, gdy obwiniony z mocy przepisów szczególnych nie podlega orzecznictwu na podstawie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (art. 5 § 1 pkt 7 k.p.s.w.). Przeszkodę tę stanowią przede wszystkim immunitety krajowe, które można podzielić na immunitety materialnoprawne albo formalnoprawne. Immunitety materialnoprawne uchylają karalność wykroczenia, natomiast immunitety formalnoprawne nie uchylają karalności, ale tylko powodują, że postępowanie jest niedopuszczalne bez zgody właściwego organu. Z immunitetu materialnoprawnego korzystają:

- 1) Prezydent RP. Nie podlega on orzecznictwu sądów powszechnych, a jedynym organem, przed którym może odpowiadać, jest Trybunał Stanu (art. 145 Konstytucji RP). Pomimo że przepis art. 145 Konstytucji RP wyłącza jedynie odpowiedzialność za przestępstwo, to jednak na zasadzie *a maiori ad minus* wyłącza tym bardziej odpowiedzialność za wykroczenie (zob. M. Bojarski, Z. Świda, *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 1999, s. 213);
- 2) sędziowie sądów powszechnych. Zgodnie z art. 81 § 1 p.u.s.p. za wykroczenia sędzia odpowiada tylko dyscyplinarnie. Zgodnie jednak z art. 81 § 2 p.u.s.p. sędzia może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej za wykroczenia, o których mowa w art. 81 § 3 p.u.s.p., w trybie określonym w tym przepisie. Według art. 81 § 3 p.u.s.p., w przypadku popełnienia przez sędziego wykroczenia, o którym mowa w rozdziale XI Kodeksu wykroczeń, przyjęcie przez sędziego mandatu karnego albo uiszczenie grzywny, w przypadku ukarania mandatem karnym zaocznym, o którym mowa w art. 98 § 1 pkt 3 k.p.s.w., stanowi oświadczenie o wyrażeniu przez niego zgody na pociągnięcie go do odpowiedzialności w tej formie. Wyrażenie przez sędziego zgody na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej w trybie określonym w art. 81 § 3 p.u.s.p. wyłącza odpowiedzialność dyscyplinarną (art. 81 § 4 p.u.s.p.);

- 3) sędziowie sądów wojskowych. Według art. 37 § 1 ustawy z 21.08.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1754 ze zm.) za wykroczenia sędzia odpowiada tylko dyscyplinarnie;
- 4) sędziowie Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 72 § 3 ustawy z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1904 ze zm.), za wykroczenia sędzia SN może odpowiadać tylko dyscyplinarnie;
- 5) sędziowie Naczelnego Sądu Administracyjnego. Postanowienia art. 49 ustawy z 25.07.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 137 ze zm.) nakazują stosować w tym zakresie odpowiednie postanowienia ustawy o Sądzie Najwyższym;
- 6) sędziowie Trybunału Konstytucyjnego. Zgodnie z art. 24 ust. 2 ustawy z 30.11.2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1422), za wykroczenia sędzia Trybunału odpowiada tylko dyscyplinarnie;
- 7) prokuratorzy. Zgodnie z art. 138 § 1 ustawy z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2021 r. poz. 66 ze zm.) za wykroczenia prokurator odpowiada co do zasady, z pewnymi wyjątkami, dyscyplinarnie. Dotyczy to także prokuratorów Instytutu Pamięci Narodowej, gdyż są oni także prokuratorami w rozumieniu art. 1 § 1 ustawy – Prawo o prokuraturze.

Z immunitetu formalnoprawnego korzystają:

- 1) posłowie i senatorowie (immunitet parlamentarny). Obowiązanie tego immunitetu Ustrojowe i procesowe zasady orzecznictwa w sprawach o wykroczenia jest wywodzone z art. 105 ust. 2 i art. 108 Konstytucji RP. Immunitet dotyczy także ścigania wykroczeń (zob. T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 79–80; M. Bojarski, Z. Świda, *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 1999, s. 213; M. Bojarski, Z. Świda, *Zarys polskiego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 1995, s. 167; M. Olszewski, *Ustrojowe i procesowe zasady orzecznictwa w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 1978, s. 135–136). Na ściganie posła lub senatora w trakcie kadencji parlamentu musi być wyrażona zgoda odpowiednio Sejmu lub Senatu;

- 2) posłowie do Parlamentu Europejskiego (art. 7–10 Protokołu Nr 7 z 25.03.1957 r. w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej, wersja skonsolidowana (Dz.Urz. UE C 326 z 2012 r., s. 1);
- 3) członkowie Trybunału Stanu, w tym sędziowie (art. 200 Konstytucji RP i art. 15a ustawy z 26.03.1982 r. o Trybunale Stanu, Dz.U. z 2019 r. poz. 2122 ze zm.). Na pociągnięcie do odpowiedzialności, w tym także po upływie kadencji, ale wtedy tylko w odniesieniu do czynów związanych z wykonywaniem funkcji w Trybunale Stanu, wymagana jest zgoda Trybunału Stanu;
- 4) Prezes Najwyższej Izby Kontroli (art. 206 Konstytucji RP i art. 18 ustawy z 23.12.1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli, Dz.U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm.). Zgodę na ściganie wyraża Sejm;
- 5) Rzecznik Praw Obywatelskich (art. 211 Konstytucji RP). Zgodę na ściganie wyraża Sejm;
- 6) Rzecznik Praw Dziecka (art. 7b ustawy z 6.01.2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz.U. z 2020 r. poz. 141), wymagana jest zgoda Sejmu;
- 7) Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych. Zgodnie z art. 38 ust. 1 ustawy z 10.05.2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1781 ze zm.), Prezes Urzędu nie może być bez uprzedniej zgody Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Według jednak art. 38 ust. 2, Prezes Urzędu może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej za wykroczenia, o których mowa w art. 38 ust. 3, w trybie określonym w tym przepisie;
- 8) Prezes Instytutu Pamięci Narodowej. Zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy z 18.12.1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2021 r. poz. 177 ze zm.), Prezes Instytutu Pamięci nie może być bez uprzedniej zgody Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Zgodnie jednak z art. 14 ust. 2 Prezes Instytutu Pamięci może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej za wykroczenia, o których mowa w art. 14 ust. 3, w trybie określonym w tym przepisie;

37. W przypadku immunitetów formalnoprawnych podstawę odmowy wszczęcia postępowania lub jego umorzenia, gdy zostało już wszczęte, powinien stanowić art. 5 § 1 pkt 9 k.p.s.w., a konkretnie jego część końcowa, tj. brak wymaganego zezwolenia na ściganie. W razie natomiast wystąpienia immunitetów materialnoprawnych podstawę prawną odmowy lub umorzenia postępowania będzie stanowić art. 5 § 1 pkt 7 k.p.s.w.
38. Przepis art. 5 § 1 pkt 8 k.p.s.w. stanowi dwie przeszkody procesowe: powagę rzeczy osądzonej (*res iudicata*) oraz zawisłość sprawy (*lis pendens*). Powaga rzeczy osądzonej jest konsekwencją prawomocności materialnej. Prawomocność materialna oznacza, że w stosunku do tej samej osoby w tej samej sprawie po jej prawomocnym formalnie zakończeniu nie można ponownie prowadzić nowego postępowania ani kontynuować postępowania już zakończonego prawomocnie (por. wyrok SN z 12.02.2014 r., V KK 407/13, KZS 2014/6, poz. 46). Prawomocność materialną wyraża zakaz *ne bis in idem*. Orzeczenie jest natomiast prawomocne formalnie, gdy nie przysługuje już od niego zwykły środek odwoławczy. Prawomocność formalna oraz materialna to jednak tylko dwie strony tej samej prawomocności. Zawisłość sprawy oznacza, że nie jest dopuszczalne wszczęcie i prowadzenie postępowania w sytuacji, gdy w tej samej sprawie przeciwko temu samemu obwinionemu toczy się już postępowanie. Istnienie tej przeszkody uzasadnia się względami ekonomii procesowej oraz dążeniem do uniknięcia wydawania różnych rozstrzygnięć w tej samej sprawie. Zawisłość sprawy może prowadzić do wydania kolejnego orzeczenia w tej samej sprawie, a więc do naruszenia powagi rzeczy osądzonej.
39. Zarówno w przypadku *res iudicata*, jak i *lis pendens* warunkiem ich zaistnienia jest istnienie tożsamości osoby oraz czynu. W przypadku tożsamości osoby chodzi przede wszystkim o tożsamość obwinionego. Ustalenie tożsamości obwinionego nie nastręcza w praktyce większych trudności. Zdecydowanie więcej problemów pojawia się w przypadku ustalania tożsamości czynu. W celu ustalenia tożsamości porównuje się czyny w znaczeniu naturalnym, a ściślej ich opis, np. w prawomocnym orzeczeniu, z czynem, który jest zarzucany w kolejnym postępowaniu.

W postępowaniu w sprawach o wykroczenia należy się posiłkować tymi kryteriami ustalenia tożsamości czynu, które zostały wypracowane w postępowaniu karnym, tzw. negatywnymi kryteriami tożsamości, czyli takimi, których niewystąpienie pozwala na uznanie, że nie zachodzi tożsamość czynu. Spośród tych kryteriów należy przede wszystkim wskazać na: tożsamość przedmiotu ochrony, osoby sprawcy, osoby pokrzywdzonego oraz (posiłkowo) czasu i miejsca czynu, przedmiotu wykonawczego oraz ustawowych znamion czynu. Różnice w opisie sposobu działania sprawcy czy odmienna kwalifikacja prawna nie mają decydującego znaczenia (wyrok SN z 18.09.2007 r., II KK 196/07, OSNwSK 2007, poz. 1997; wyrok z 18.02.2009 r., V KK 4/09, LEX nr 486533). Na to, że przedmiotem postępowania jest „ten sam czyn” w rozumieniu art. 5 § 1 pkt 8 k.p.s.w., wskazywać może nie tylko zgodność czasu i miejsca zdarzenia, przedmiotu ochrony i znamion związanych z czynnością wykonawczą, ale także fakt, że podstawą podjęcia czynności procesowych była ta sama notatka urzędowa funkcjonariusza Policji (zob. wyrok SN z 6.12.2005 r., II KK 309/05, OSNKW 2005, poz. 2337).

40. Orzeczenia merytoryczne (wyrok skazujący lub uniewinniający, mandat karny), a więc rozstrzygające o odpowiedzialności obwinionego (o przedmiocie postępowania) oraz dotyczące dopuszczalności postępowania nie tylko *in rem*, ale także *in personam*, których podstawę stanowiła przeszkoda procesowa nieusuwalna (postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania, postanowienie o umorzeniu procesu lub wyrok umarzający), będąc prawomocnymi formalnie, są jednocześnie prawomocnymi materialnie. W przypadku niedopuszczalności postępowania, które toczy się tylko *in rem*, przyjąć należy, że prawomocność formalna takiego orzeczenia nie będzie powodować prawomocności materialnej. Orzeczenie o odmowie wszczęcia postępowania lub o umorzeniu postępowania, którego podstawą była przeszkoda procesowa usuwalna (np. brak żądania ścigania), nie stanowi przeszkody procesowej do wszczęcia lub ponownego prowadzenia postępowania, jeżeli przeszkoda ta zostanie usunięta.
41. Sformułowana w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. przeszkoda procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej i zakazu powtórnego postępowania

dotyczy tylko zakazu powtórnego prowadzenia postępowania karnego, nie stanowi natomiast zakazu prowadzenia postępowania w sprawach o wykroczenia. Obowiązuje tu zasada, że postępowanie karne ma na celu rozstrzygnięcie o odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstwa i jest regulowane przepisami Kodeksu postępowania karnego (por. art. 1 i art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k.). W innym postępowaniu – a do takich należy postępowanie w sprawie o wykroczenia – kwestii tej nie można rozstrzygnąć (por. postanowienie SN z 2.02.2005 r., IV KK 399/04, LEX nr 142539). Sąd Najwyższy w postanowieniu z 29.01.2004 r., I KZP 40/03, OSNKW 2004/2, poz. 22, wskazał, że „skoro niedopuszczalność ponownego postępowania zachodzi tylko wówczas, gdy – przy zachowaniu tożsamości osoby i czynu – uprzednie postępowanie karne zakończone zostało prawomocnie, to wcześniejsze zakończenie innego postępowania niż karne, choćby co do tego samego czynu tej samej osoby, nie powoduje stanu rzeczy osądzonej”. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zasady wykładni językowej, a także systemowej i funkcjonalnej, nie pozostawiają cienia wątpliwości, że postępowanie zmierzające do realizacji innej gałęzi prawa niż prawo karne materialne nie może być określane mianem postępowania karnego. Postępowanie w sprawach o wykroczenia ma więc charakter w pełni autonomiczny, co bezpośrednio wynika z brzmienia art. 1 § 1 k.p.s.w. Określony w art. 5 § 1 pkt 8 *in principio* k.p.s.w. zakaz ponownego sądenia tej samej osoby za ten sam czyn powoduje wyłącznie uprzednie prawomocne rozstrzygnięcie wydane na gruncie procedury wykroczeniowej w sprawie tożsamej przedmiotowo i podmiotowo. W przypadku idealnego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem odstępstwa od zakazu *ne bis in idem* mają charakter symetryczny, co oznacza, że niezależnie od kolejności, w jakiej daną osobę pociągnięto do odpowiedzialności za przestępstwo i wykroczenie zrealizowane tym samym czynem, uprzednie prawomocne rozstrzygnięcie kwestii odpowiedzialności za popełnienie jednego rodzaju czynu zabronionego nie stanowi przeszkody do wszczęcia procesu przeciwko tej samej osobie o ten sam czyn kwalifikowany jako naruszenie innej gałęzi prawa materialnego (zob. K. Sychta, *Głosa do postanowienia SN z 29.01.2004 r., I KZP 40/03*, PS 2006/3, s. 118–119).

42. Zgodnie z art. 10 § 1 k.w., jeżeli czyn będący wykroczeniem wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa, orzeka się za przestępstwo i za wykroczenie, z tym że jeżeli orzeczono za przestępstwo i za wykroczenie karę lub środek karny tego samego rodzaju, wykonuje się surowszą karę lub środek karny. Przepis ten pozwala więc na podwójne wartościowanie tego samego zachowania, które równocześnie narusza przepis prawa karnego i prawa wykroczeń. Nie jest jednak możliwe podwójne ukaranie za to samo zachowanie, gdyż według tego przepisu, w razie uprzedniego wykonania łagodniejszej kary lub środka karnego zalicza się je na poczet surowszych.
43. Według natomiast art. 8 § 1 k.k.s., jeżeli ten sam czyn będący przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa lub wykroczenia określonego w przepisach karnych innej ustawy, stosuje się każdy z tych przepisów. Wykonaniu podlega tylko najsurowsza z kar, co nie stoi na przeszkodzie wykonaniu środków karnych lub innych środków orzeczonych na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów (art. 8 § 2 k.k.s.). W uchwale z 24.01.2013 r., I KZP 19/12, OSNKW 2013/2, poz. 13, SN zajął stanowisko, że reguły wyłączania wielości ocen mają zastosowanie jedynie w wypadku zbiegu przepisów ustawy, natomiast nie stosuje się ich w razie idealnego zbiegu czynów zabronionych, o którym mowa w art. 8 § 1 k.k.s.
44. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 26.09.2002 r., I KZP 22/02, OSNKW 2002/11–12, poz. 107, wyjaśnił, że jeżeli dojdzie do złamania zasady, iż „ten sam czyn stanowić może tylko jedno wykroczenie” i w różnych postępowaniach sprawca zostanie prawomocnie ukarany za dwa lub więcej wykroczeń, zamiast za jedno wykroczenie wyczerpujące znamiona wykroczeń zawarte w dwóch lub więcej przepisach ustawy, to wynikające z idei demokratycznego państwa prawnego (art. 2 i 7 Konstytucji RP) przywrócenie stanu zgodnego z prawem – możliwe w drodze umorzenia postępowania zakończonego orzeczeniem, które uprawomocniło się później – powinno nastąpić w tej fazie, w której zaistniało naruszenie prawa (a zatem w postępowaniu rozpoznawczym uruchomionym w wyniku nadzwyczajnego środka zaskarżenia, nie zaś w postępowaniu wykonawczym).

45. Przyjęty mandat karny jest w rozumieniu Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia rozstrzygnięciem tak samo, jak wyrok czy postanowienie (art. 32 § 1 k.p.s.w.), a tym samym jako prawomocny – prawomocność uzyskuje mandat przez samo jego przyjęcie, a jedynie przy mandacie zaocznym przez jego zapłacenie w ustawowo określonym terminie (art. 98 § 2, 3 i 5 k.p.s.w.), kończy on postępowanie (szczególnie) wobec określonego czynu określonej osoby i tym samym stanowi jednak przesłankę *rei iudicatae* dla innego postępowania o to samo (art. 5 § 1 pkt 8 k.p.s.w.). Wprawdzie prawomocny mandat karny może być przez sąd uchylony, ale tylko „gdy grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie” (art. 101 k.p.s.w.), zatem po jego uchyleniu nie może dojść do wszczęcia postępowania w sprawie o wykroczenie (T. Grzegorzczuk, *Postępowanie szczególne w sprawach o wykroczenia*, Prok. i Pr. 2002/1, s. 40).
46. Nie stanowi przeszkody do wystąpienia przeciwko sprawcy wykroczenia z wnioskiem o ukaranie zastosowanie wobec niego środków oddziaływania wychowawczego. Uczynić to może każdy podmiot uprawniony do występowania z takim wnioskiem, w tym ten, który środki te zastosował, a w przypadkach wskazanych w ustawie także pokrzywdzony (art. 57 § 1, art. 27 § 1 i 2 k.p.s.w.) – nie stanowi to bezwzględnej przeszkody uniemożliwiającej wszczęcie i tok postępowania. Okoliczności tej nie wskazuje art. 5 k.p.s.w. Nie rodzi ona powagi rzeczy osądzonej, może natomiast stanowić przeszkodę względną, na co wskazuje przepis art. 61 § 1 pkt 2 k.p.s.w. (R. Kupiński, I. Nowicka, *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, Prok. i Pr. 2004/7–8, s. 148).
47. Użyte w art. 59 § 2 k.p.s.w. pojęcie „okoliczności wyłączające postępowanie” odpowiada sytuacji procesowej, gdy postępowanie jeszcze nie zostało wszczęte (art. 57 § 1, art. 59 k.p.s.w.). Natomiast użyte w art. 62 k.p.s.w. pojęcie „okoliczności wyłączające orzekanie” dotyczy w głównej mierze stadium po wszczęciu postępowania. Zakres znaczeniowy obu tych pojęć jest taki sam i obejmuje okoliczności wskazane w art. 5 § 1 k.p.s.w. W przypadku więc, gdy okoliczności, o których mowa w art. 61 § 1 pkt 2 k.p.s.w., nie można uznać za okoliczności

wyłączające orzekanie, art. 62 k.p.s.w. nie ma zastosowania do umorzenia postępowania w razie ich zaistnienia (R. Kupiński, I. Nowicka, *Stosowanie środków...*, s. 150).

48. Postanowienia art. 5 § 1 pkt 9 k.p.s.w. wymieniają trzy przeszkody procesowe:
- 1) brak skargi uprawnionego oskarżyciela,
 - 2) brak żądania ścigania pochodzącego od osoby uprawnionej, gdy ustawa wymaga uzyskania tego żądania,
 - 3) brak zezwolenia na ściganie, gdy ustawa wymaga uzyskania tego zezwolenia.

Brak skargi uprawnionego oskarżyciela jest przeszkodą wynikającą z zasady skargowości. Zasada ta jest wyrażona w przejętym przez Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia art. 14 § 1 k.p.k. (art. 8 k.p.s.w.). Oznacza ona, że postępowanie może być wszczęte tylko na żądanie uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu.

49. Zgodnie z art. 57 § 1 k.p.s.w. podstawę wszczęcia postępowania stanowi wniosek o ukaranie złożony przez organ uprawniony do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego w danej sprawie, a w wypadkach określonych w art. 27 § 1 i 2 k.p.s.w. – także wniosek złożony przez pokrzywdzonego. Poza prokuratorem, który jako oskarżyciel publiczny w każdej sprawie o wykroczenie może wnieść wniosek o ukaranie, także inne organy wskazane w art. 17 § 1–4 k.p.s.w. mogą w określonym tylko zakresie spraw występować z wnioskami o ukaranie jako oskarżyciele publiczni. Przede wszystkim oskarżycielem publicznym we wszystkich sprawach o wykroczenia jest Policja, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 17 § 1 k.p.s.w.).
50. W sprawach o wykroczenia przeciwko prawom pracownika określonych w Kodeksie pracy, w sprawach o wykroczenia określonych w art. 27–27b ustawy z 9.07.2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1563), w sprawach o wykroczenia określonych w art. 119–123 p.z.i.r.p., w sprawach o wykroczenia określonych w art. 27–28b ustawy z 10.06.2016 r. o delegowaniu pracowników

w ramach świadczenia usług (Dz.U. z 2021 r. poz. 1140), w sprawach o wykroczenie określone w art. 8e ustawy z 10.10.2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. z 2020 r. poz. 2207), w sprawach o wykroczenia określonych w art. 10 ustawy z 10.01.2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz.U. z 2021 r. poz. 936 ze zm.), a także w sprawach o inne wykroczenia związane z wykonywaniem pracy zarobkowej, jeżeli ustawa tak stanowi, oskarżycielem publicznym jest inspektor pracy (art. 17 § 2 k.p.s.w.).

51. Uprawnienia oskarżyciela przysługują także organom administracji rządowej i samorządowej, organom kontroli państwowej i kontroli samorządu terytorialnego oraz strażom gminnym i miejskim, ale tylko wtedy, gdy w zakresie swego działania ujawniły wykroczenie i złożyły wniosek o ukaranie (art. 17 § 3 k.p.s.w.). Wreszcie Rada Ministrów może, w drodze rozporządzenia, nadać w sprawach o wykroczenia uprawnienia oskarżyciela publicznego także innym instytucjom państwowym, samorządowym lub społecznym, określając zakres spraw, w których w ramach swego działania mogą występować z wnioskiem o ukaranie za ujawnione przez siebie wykroczenia, mając na względzie zakres ustawowych uprawnień takich instytucji oraz potrzebę ochrony dóbr szczególnie narażonych na naruszenia ze strony sprawców wykroczeń (art. 17 § 4 k.p.s.w.). W postępowaniu przed sądem wojskowym jedynym uprawnionym oskarżycielem publicznym jest prokurator wojskowy (art. 85 § 1 k.p.s.w.).
52. W sprawach o wykroczenia ścigane na żądanie pokrzywdzonego może on samodzielnie wnieść wniosek o ukaranie jako oskarżyciel posiłkowy (art. 27 § 1 k.p.s.w.). W sprawach o wykroczenia inne niż ścigane na żądanie pokrzywdzonego może on samodzielnie wnieść wniosek o ukaranie jako oskarżyciel posiłkowy, jeżeli w ciągu miesiąca od powiadomienia o wykroczeniu organu uprawnionego do występowania w tych sprawach w charakterze oskarżyciela publicznego nie zostanie powiadomiony o wniesieniu przez ten organ wniosku o ukaranie albo wcześniej zostanie powiadomiony o braku podstaw do wniesienia wniosku o ukaranie (art. 27 § 2 k.p.s.w.). Uprawnienie to przysługuje pokrzywdzonemu także przed sądem wojskowym (art. 88 k.p.s.w.).

53. Wniosek o ukaranie, pochodzący od osoby fizycznej niebędącej porrzywdzonym, zawsze jest wnioskiem osoby nieuprawnionej do wnoszenia wniosku o ukaranie i skutkuje odmową wszczęcia postępowania ze względu na brak skargi uprawnionego oskarżyciela. Gdyby okoliczność ta ujawniła się na rozprawie, postępowanie umarza się. Brak skargi uprawnionego oskarżyciela wystąpi więc nie tylko wtedy, gdy w ogóle nie będzie wniosku o ukaranie, ale także, gdy wniosek będzie pochodził od osoby nieuprawnionej. Brak skargi uprawnionego oskarżyciela powodujący umorzenie postępowania występuje również wówczas, gdy oskarżyciel posiłkowy, o którym mowa w art. 27 § 1 i 2 k.p.s.w., odstąpi od oskarżenia (J. Lewiński, *Komentarz do kodeksu...*, s. 24).
54. Sąd powinien każdorazowo badać, czy organ składający wniosek o ukaranie jest uprawniony do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego i czy jego uprawnienie dotyczy danej sprawy. W wypadku stwierdzenia braku uprawnień danego organu do występowania z wnioskiem o ukaranie, należy odmówić wszczęcia postępowania, a gdy zostało wszczęte, należy je umorzyć. Sąd oczywiście nie może wszcząć postępowania, gdy brak jest wniosku o ukaranie. Brak skargi uprawnionego oskarżyciela wystąpi także wtedy, gdy skarga będzie pochodzić od organu uprawnionego do oskarżania, ale dotyczyć będzie wykroczenia pozostającego poza zakresem kompetencji danego organu (zob. uchwała SN (7) z 30.09.2014 r., I KZP 16/14, OSNKW 2014/11, poz. 80).
55. Odmowa wszczęcia postępowania lub umorzenie wszczętego postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela nie powoduje powstania stanu *rei iudicatae*. Oznacza to, że gdy wniosek o ukaranie tej samej osoby za ten sam czyn zostanie złożony przez uprawnionego oskarżyciela, nie będzie przeszkód do wszczęcia lub prowadzenia postępowania.
56. Brak żądania ścigania pochodzącego od osoby uprawnionej, gdy ustawa wymaga uzyskania tego żądania (art. 5 § 1 pkt 9 k.p.s.w.), stanowi przeszkodę do wszczęcia i prowadzenia postępowania. W przypadku niektórych wykroczeń, godzących przede wszystkim w dobro indywi-

dualne, koniecznym warunkiem ścigania sprawcy jest wyrażenie przez osobę pokrzywdzoną woli pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności. Żądanie ścigania jest dla prawa wykroczeń tym, czym tzw. wniosek o ściganie dla procesu karnego (T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania...*, 2008, s. 83; zob. także T. Grzegorzcyk, *Wykroczenia ścigane wyłącznie na żądanie pokrzywdzonego*, ZW 1982/4–5; T. Grzegorzcyk, *Wniosekowy tryb ścigania czynów karalnych*, Łódź 1986). Przepisy Kodeksu wykroczeń stanowią, które z wykroczeń są ścigane na żądanie osoby uprawnionej. Dotyczy to sytuacji, gdy naruszone jest dobro indywidualne, np. samowolne użycie cudzej rzeczy ruchomej, które jest ścigane na wniosek osoby pokrzywdzonej (art. 127 § 2 k.w.), czy uszkodzenie cudzego ogrodu (art. 150 § 2 k.w.). Żądanie ścigania pochodzące od pokrzywdzonego może być wymagalne względnie, np. w przypadku wykroczenia kradzieży i przywłaszczenia, gdy sprawcą jest osoba najbliższa dla pokrzywdzonego (art. 119 § 3 k.w.), albo bezwzględnie, czyli niezależnie od tego, kto jest sprawcą czynu, np. niszczenie cudzej rzeczy (art. 124 § 3 k.w.).

57. Pokrzywdzony może samodzielnie wnieść wniosek o ukaranie w sprawie o każde wykroczenie ścigane na żądanie pokrzywdzonego. Wnosząc wniosek o ukaranie, wnosi go jako oskarżyciel posiłkowy (konkurencyjny) i uzyskuje tym samym status strony. Może jednak z prawa tego nie skorzystać i powiadomić o popełnieniu wykroczenia organ uprawniony do występowania w tych sprawach w charakterze oskarżyciela publicznego (powiadomienie to jest jednoznaczne z żądaniem ścigania) – zachowując status pokrzywdzonego i nie pozbawiając się prawa do wstąpienia do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego ubocznego ani prawa do wniesienia samodzielnie wniosku o ukaranie, jeżeli nie wniesie go powiadomiony organ (J. Lewiński, *Pokrzywdzony w postępowaniu...*, s. 141–142).
58. W sprawach o wykroczenia ścigane na żądanie pokrzywdzonego występujący z wnioskiem o ukaranie, jeżeli nie jest nim pokrzywdzony, powinien uzyskać wymagane żądanie od osoby uprawnionej do jego złożenia (art. 6 § 1 k.p.s.w.). W przypadku gdy wniosek o ukaranie nie jest składany przez pokrzywdzonego, musi on być złożony przez organ